

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนครเขต 1 ได้นำเสนอ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยได้กำหนดหัวข้อที่สำคัญดังนี้

1. การจัดการศึกษาระดับปฐมวัย

1.1 หลักสูตรการจัดการศึกษาปฐมวัยพุทธศักราช 2546

1.2 หลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาปฐมวัย

1.3 สภาพการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย

1.4 สภาพการจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาสกลนคร เขต 1

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การจัดการศึกษาระดับปฐมวัย

1. หลักสูตรการจัดการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 ข, หน้า 8-10) ได้ประกาศให้สถานศึกษา หรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยทุกสังกัด ใช้หลักสูตรการจัดการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 แทนหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 ตั้งแต่วันที่ 2 เมษายน พ.ศ.2546 เป็นต้นไป ทำให้ผู้มีหน้าที่ทำหน้าที่ นิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการและการพัฒนา การศึกษาปฐมวัย ไม่ว่าจะเป็นผู้นิเทศภายใน หรือภายนอกสถานศึกษา ตามหลักการและจุดมุ่งหมายดังนี้

1.1 หลักการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยปฏิสัมพันธ์ดี ระหว่างเด็กกับผู้ใกล้ชิดโดยครอบครัวและครูผู้สอนทุกประเภท เน้นเด็กเป็นสำคัญ ดำเนินถึงวิถีชีวิตของเด็กไทย กิจกรรมบูรณาการผ่านการเล่นมีชีวิตประจำวันที่มีคุณภาพและมีความสุขและร่วมมือกันระหว่างครอบครัว ชุมชน สถานศึกษา

1.2 จุดมุ่งหมาย: เด็กมีพัฒนาการโดยรวมตามศักยภาพ คุณลักษณะตามวัย และมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 12 ข้อ

1.3 สาระการเรียนรู้: มีองค์ความรู้ (K) ทักษะกระบวนการ (P) คุณลักษณะที่พึงประสงค์ (A) และประกอบด้วย 2 ส่วนดังนี้

1.3.1 ประสบการณ์สำคัญ ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ จิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา

1.3.2 สาระที่ควรเรียนรู้ ได้แก่ เรื่องเกี่ยวกับตัวเด็ก เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคล สถานที่แวดล้อมเด็ก ธรรมชาติรอบตัว และสิ่งต่างๆ รอบตัวเด็กซึ่งแต่ละเรื่องมีรายละเอียดดังนี้

1.3.2.1 เรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก

รู้จักชื่อ นามสกุล รูปร่าง หน้าตา รู้จักอวัยวะวิธีการรักษา ร่างกายให้สะอาด ปลอดภัย เรียนรู้ที่จะเล่นและทำในสิ่งใดๆ ด้วยตนเอง หรือกับผู้อื่น ตลอดจนเรียนรู้ที่จะแสดงความคิดเห็น ความรู้สึก และแสดงมารยาทที่ดี

1.3.2.2 เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก

เรื่องราวเกี่ยวกับครอบครัว สถานศึกษา ชุมชนรวมทั้งบุคคลต่างๆ ที่เด็กต้องเกี่ยวข้องหรือมีโอกาสใกล้ชิด และมีปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวัน

1.3.2.3 ธรรมชาติรอบตัว

สิ่งมีชีวิต สิ่งไม่มีชีวิต ความเปลี่ยนแปลงของโลกที่แวดล้อมเด็ก ธรรมชาติ เช่น ฤดูกาล กลางวัน กลางคืน

1.3.2.4 สิ่งต่างๆ รอบตัวเด็ก

สี ขนาด รูปร่าง รูปทรง ผิวสัมผัสของสิ่งต่างๆ สิ่งของ เครื่องใช้ ยานพาหนะ และการสื่อสารในชีวิตประจำวัน

1.4 มาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 12 มาตรฐาน

1.4.1 ร่างกายเจริญเติบโตตามวัย และมีสุขนิสัยที่ดี

1.4.2 กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กแข็งแรงใช้ได้อย่างคล่องแคล่ว และประสานสัมพันธ์กัน

1.4.3 มีสุขภาพจิตดี และมีความสุข

1.4.4 มีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตใจที่ดีงาม

1.4.5 ชื่นชมและแสดงออกทางศิลปะ ดนตรี การเคลื่อนไหว และรักการออกกำลังกาย

- 1.4.6 ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมตามวัย
- 1.4.7 รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และความเป็นไทย
- 1.4.8 อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
- 1.4.9 ใช้ภาษาสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย
- 1.4.10 มีความสามารถในการคิดและแก้ปัญหา ได้เหมาะสมตามวัย
- 1.4.11 มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์
- 1.4.12 มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้และมีทักษะในการแสวงหาความรู้
- 1.5 หลักการจัดประสบการณ์
 - 1.5.1 จัดประสบการณ์ ที่พัฒนาเด็ก โดยองค์รวมอย่างต่อเนื่อง
 - 1.5.2 เน้นเด็กเป็นสำคัญ สนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคล และบริบทสังคม
 - 1.5.3 ได้รับการพัฒนาโดยให้ความสำคัญทั้งกับกระบวนการและการผลิต
 - 1.5.4 ประเมินพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งจัดประสบการณ์
 - 1.5.5 ให้ผู้ปกครอง และชุมชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาการเด็ก
- 1.6 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
 - 1.6.1 จุดมุ่งหมายของหลักสูตรสถานศึกษา
 - มุ่งเน้นให้เด็กปฐมวัย มีพัฒนาการทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญาอย่างเหมาะสมกับวัย ความสามารถ และความแตกต่างของบุคคล เพื่อพัฒนาให้เกิดความสุขในการเรียนรู้ เกิดทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ให้แก่เด็ก
 - 1.6.2 การสร้างหลักสูตรสถานศึกษาระดับปฐมวัยประกอบด้วย
 - 1.6.2.1 การสร้างหลักสูตรสถานศึกษาขั้นตอนในการดำเนินการ โดยศึกษาทำความเข้าใจหลักสูตรจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ประเมินหลักสูตร
 - 1.6.2.2 ศึกษาทำความเข้าใจหลักสูตร ได้แก่ ศึกษาเอกสาร หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย และเอกสารอื่นๆ ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กและครอบครัว ศึกษาสภาพปัจจุบัน ความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น

1.6.2.3 จัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ระดับปฐมวัย มีองค์ประกอบ คือ กำหนดปรัชญา หลักการ วิสัยทัศน์ภารกิจ เป้าหมาย มาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โครงสร้างหลักสูตร ตารางวิเคราะห์หลักสูตร สาระการเรียนรู้รายปี ตารางวิเคราะห์สาระที่ควรรู้กับหน่วยการจัดการประสบการณ์ จัดทำกำหนดการจัดประสบการณ์ จัดทำแผนการจัดการประสบการณ์ การจัดการประสบการณ์ การสร้างบรรยากาศ สื่อและแหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินพัฒนาการ การประเมินมาตรฐานคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มาตรฐานรายปี การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาระดับปฐมวัย

2. หลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย

การจัดการประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยมีหลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 42-46)

2.1 หลักการจัดการประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย

2.1.1 จัดประสบการณ์การเล่นและการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กโดยองค์รวมอย่างต่อเนื่อง

2.1.2 เน้นเด็กเป็นสำคัญ สนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคลและบริบทของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่

2.1.3 จัดให้เด็กได้รับการพัฒนาโดยให้ความสำคัญทั้งกับกระบวนการและผลผลิต

2.1.4 จัดการประเมินพัฒนาการให้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่องและเป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์

2.1.5 ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก

2.2 แนวทางการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย

2.2.1 จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการ คือ เหมาะกับอายุ ภาวะและระดับพัฒนาการเพื่อให้เด็กทุกคนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ

2.2.2 จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ของเด็กวัยนี้ คือ เด็กได้ลงมือกระทำ เรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า ได้เคลื่อนไหว สำรวจ เล่น สังเกต สืบค้น ทดลองและคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง

2.2.3 จัดประสบการณ์ในรูปแบบบูรณาการ คือ บูรณาการทั้งทักษะและสาระการเรียนรู้

2.2.4 จัดประสบการณ์ให้เด็กได้ริเริ่ม คิดวางแผน ตัดสินใจ ลงมือกระทำและนำเสนอความคิดโดยผู้สอนเป็นผู้สนับสนุน อำนวยความสะดวกและเรียนรู้ร่วมกับเด็ก

2.2.5 จัดประสบการณ์ให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับเด็กอื่นกับผู้ใหญ่ ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในบรรยากาศที่อบอุ่นมีความสุขและเรียนรู้การทากิจกรรมแบบร่วมมือในลักษณะต่างๆ กัน

2.2.6 จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อและแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายและอยู่ในวิถีชีวิตของเด็ก

2.2.7 จัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมลักษณะนิสัยที่ดี และทักษะการใช้ชีวิตประจำวันตลอดจนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

2.2.8 จัดประสบการณ์ทั้งในลักษณะที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้าและแผนที่เกิดขึ้นในสภาพจริงโดยไม่ได้คาดการณ์ไว้

2.2.9 ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์ ทั้งการวางแผนการสนับสนุนสื่อการสอน การเข้าร่วมกิจกรรมและการประเมินพัฒนาการ

2.2.10 จัดทำสารนิทัศน์ด้วยการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กเป็นรายบุคคล นำมาไตร่ตรองและใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาและการวิจัยในชั้นเรียน

2.3 หลักการจัดกิจกรรมประจำวันสำหรับเด็กปฐมวัย

2.3.1 กำหนดระยะเวลาในการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยของเด็กในแต่ละวัน

2.3.2 กิจกรรมที่ต้องใช้ความคิด ทั้งในกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ไม่ควรใช้เวลาต่อเนื่องนานเกินกว่า 20 นาที

2.3.3 กิจกรรมที่เด็กมีอิสระเลือกเล่นเสรีเช่นการเล่นตามมุม การเล่นกลางแจ้ง ฯลฯ ใช้เวลาประมาณ 40-60 นาที

2.3.4 กิจกรรมควรมีความสมดุลระหว่างกิจกรรมในห้องและนอกห้อง กิจกรรมที่ใช้กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็ก กิจกรรมที่เป็นรายบุคคล กลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ กิจกรรมที่เด็กเป็นผู้ริเริ่มและผู้สอนเป็นผู้ริเริ่ม และกิจกรรมที่ใช้กำลังและไม่ใช้กำลังจัดให้ครบทุกประเภท ทั้งนี้กิจกรรมที่ต้องออกกำลังกายควรจัดสลับกับกิจกรรมที่ไม่

ต้องออกกำลังมากนั้ก เพื่อเด็กจะได้ไม่เหนื่อยเกินไป

สรุปได้ว่า การจั้ดประสับการณั้สำหรับเด็กปฐมวัย ควรค้ำนั้ถึงหลั้กการจั้ดประสับการณั้ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญให้เด็กได้รับการพัฒนา มีกั้การประเมินพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง แนวการจั้ดประสับการณั้โดยครูต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กจิตวิทยาเด็กรู้ถึงกั้การจั้ดการเรี้นรู้ที่เหมะสมกับวัยของเด็ก

2.4 มาตรฐานการศึกษาปฐมวัย

2.4.1 ความหมายของมาตรฐานการศึกษาปฐมวัย

กระทรวงศึกษาธิการ (2550, หน้า 1) กั้การกั้หนดให้มีมาตรฐานการศึกษาซึ่งทำให้เกิดโอกาสที่เท่าเทียมกันในการพัฒนาคุณภาพ เพราะสถานศึกษาทุกแห่งรู้ว่าเป้าหมายพัฒนาที่แท้จริงอยู่ที่ใดการกั้หนดให้มีมาตรฐานการศึกษาจึงเป็นการให้ความสำคัญกับการศึกษากับการจั้ดการศึกษามีดังนี้คือ 1.)สถานศึกษาทุกแห่งมีเกณฑ์เปรียบเทียบกับมาตรฐานซึ่งเป็นมาตรฐานเดียวกัน2).มาตรฐานทำให้สถานศึกษาเข้าใจชัดเจนว่าจะพัฒนาคุณภาพการศึกษาไปในทิศทางใด ดังนั้นหากมีการตรวจสอบคุณภาพเพื่อประเมินความก้าวหน้าหรือมีการประเมินเพื่อรองรับมาตรฐานโดยองคั้กรภายนอกสถานศึกษาก็สามารถเตรียมตัวไว้พร้อมในการประเมินนั้นได้

อำนวย สุขแปง (2555) ได้ให้ความหมายมาตรฐานการศึกษาว่าเป็นแนวทางการจั้ดการศึกษาที่ยึดมั่นให้คนไทยทุกคนมีโอกาสดั้เรี้นรู้ตลอดชีวิตโดยพัฒนาตนเองเต็มคั้ยภาพ โรงเรียนได้บริหารจัดการได้คล่อง ทั้งทางด้านเงิน บุคลากร การบริหารทั่วไป การจั้ดการเรี้นรู้ สอดคล้องกับ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ

ปิยะนุช เรื่องเจริญ (2555) กล่าวว้ามาตรฐานการศึกษา หมายถึงข้อกั้หนดเกี่ยวกับคุณลักษณะ คุณภาพที่พึงประสงค์ และมาตรฐานที่ตั้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาทุกแห่ง และเพื่อใช้เป็นหลักในการเทียบเคียง สำหรับการส่งเสริมและกั้กับดูแล การตรวจ การประเมินผล และการประกันคุณภาพทางการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2550, หน้า 1) นำเสนอว้ามาตรฐานการศึกษาปฐมวัยเป็นการกั้หนดความคดัหวังที่ชัดเจนให้ทั้งครู ผู้บริหาร พ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจั้ดการศึกษา ถ้าไม่มีมาตรฐานสาธาณชนก็จะไม่ทราบว้า สาระสำคัญที่แท้จริงของการจั้ดการการศึกษาอยู่ที่ใดคุณภาพคนที่ชาติตั้องการเป็นอย่างไรการจั้ดการเรี้นการสอนในปัจจุบันตั้องเป็นไปในทิศทางใด คุณภาพการจั้ดการการศึกษาแต่ละแห่งมีจุดเด่น จุดควรพัฒนาในเรื่องใดบ้าง เนื่องจากไม่มีอะไรเป็นเครื่องชี้วัดเทียบเคียงการกั้หนดมาตรฐานทำให้สถานศึกษาตั้องถือ

เป็นคนรับผิดชอบที่จะทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานคุณภาพที่จะจัดการเรียนการสอนให้ได้มาตรฐาน คุณภาพการบริหารจัดการตลอดจนคุณภาพด้านการจัดสถานศึกษาให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ สรุปได้ว่า มาตรฐานการศึกษาาระดับปฐมวัย หมายถึง เกณฑ์หรือข้อกำหนดที่จะช่วยให้กระบวนการจัดการเรียนการสอนบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ทำสถานศึกษาเข้าใจชัดเจนว่าจะพัฒนาคุณภาพการศึกษาไปในทิศทางใด และช่วยให้ครูปฐมวัยมีแนวทางที่ถูกต้องในการพัฒนาการของเด็กได้เหมาะสมตามวัย

2.4.2 ความสำคัญของมาตรฐานการศึกษาปฐมวัย

การจัดประสบการณ์ และการอบรมเลี้ยงดูเด็กวัย 3-6 ปี จะมีผลไปตลอดชีวิต หากเด็กได้รับการดูแลที่ดี ได้รับความรัก ความอบอุ่น จะทำให้เด็กเป็นคนที่ดีขึ้น แจ่มใส มองโลกในแง่ดีรู้จักคนอื่น การพัฒนาเด็กปฐมวัยจึงเป็นเรื่องสำคัญ โดยมุ่งเสริมสร้างพัฒนาการเด็กทุกด้านให้เจริญ และพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ มีคุณธรรม จริยธรรม มีความพร้อมในการเรียนรู้ทักษะที่จัดโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้วยความร่วมมือทั้งโรงเรียน ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งภาครัฐและเอกชน ที่จะคอยประสานและพัฒนาเด็กปฐมวัยต่อไป (หลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนเชิงชุมราษฎร์นุกูล, 2558, หน้า 3)

คุณภาพการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยตลอดจนคุณภาพด้านการจัดสถานศึกษาาระดับปฐมวัย มาตรฐานการศึกษาาระดับปฐมวัยจึงมีคุณค่าแก่บุคคลที่ต้องเกี่ยวข้อง ดังนี้ 1) ผู้เรียน ผู้เรียนทราบความคาดหวังของสังคมและประเทศชาติว่าต้องมีคนที่ลักษณะพึงประสงค์อย่างไร ผู้เรียนจะทำอย่างไรจึงจะเป็นผู้มีคุณสมบัติตามที่มาตรฐานการศึกษาที่กำหนดทำให้เกิดการปรับปรุงและพัฒนาตนเอง 2) ครู ครูจะทราบว่าครูคุณภาพที่ชาติต้องการมีคุณสมบัติอย่างไร ต้องจัดการเรียนการสอนอย่างไร จึงจะชื่อว่าจัดการเรียนการที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มาตรฐานการศึกษาจึงเป็นกรอบแนวทางที่ทำให้ครูรู้ว่าจะต้องจัดออกแบบการเรียนการสอนและการประเมินผลอย่างไรเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามที่มาตรฐานกำหนด 3) ท้องถิ่น มาตรฐานการศึกษาจะเป็นแนวทางให้ท้องถิ่นและสถานศึกษาร่วมมือกันจัดการศึกษาให้บรรลุตามเป้าที่ตั้งไว้ 4) พ่อแม่ ผู้ปกครอง ประชาชน และผู้นำชุมชน มาตรฐานการศึกษาเป็นเครื่องมือสื่อสารให้ประชาชนได้รับทราบกระบวนการจัดการศึกษา การจัดการเรียนการสอนที่ทำให้คนไทยในท้องถิ่นเข้าใจและเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อให้การจัดการศึกษาช่วยยกระดับคุณภาพผู้เรียนให้ได้ตามมาตรฐานที่กำหนด และ 5) ประเทศชาติ มาตรฐานการศึกษาจะเป็นเครื่องมือที่จะทำให้องค์ประกอบของระบบการศึกษาขับเคลื่อนไปพร้อมๆ กัน สู่เป้าหมายเดียวกัน มาตรฐาน

การศึกษาทำให้เกิดการจัดการศึกษาที่มีความหมาย

2.4.3 มาตรฐานข้างต้นของการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย

มาตรฐานข้างต้นของการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยจะช่วยให้การดำเนินงานจัดการศึกษาบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ครูจะไม่เกิดความสับสนและมีทิศทางที่ชัดเจนในการทำงาน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2540, หน้า 1-2) จึงได้จัดทำมาตรฐานขั้นต้นของการศึกษาระดับปฐมวัย ซึ่งสามารถจะปรับปรุงเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร ดังนี้ 1. ด้านการจัดสภาพการเรียนรู้ และความเป็นอยู่หมายถึง การจัดสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนที่เหมาะสมกับพัฒนาการเด็ก ดึงดูดความสนใจทำให้เด็กอยากมาโรงเรียน การจัดสภาพการเรียนรู้และความเป็นอยู่ที่ครูควรจัด ได้แก่ 1.1 การจัดสภาพการเรียนรู้ในห้องเรียน ซึ่งเป็นสถานที่ที่ครูและเด็กจะต้องทำงานร่วมกัน ควรจัดสภาพให้เหมาะสมกับกิจกรรมการศึกษาในระดับนี้ ซึ่งได้แก่ จัดมุมประสบการณ์ต่างๆ มีสื่อตรงกับจุดประสงค์ และมีปริมาณมากพอควร มีที่แสดงผลงานเด็ก ห้องเรียนสะอาดเป็นระเบียบ สบายตา สบายใจ บรรยากาศดีอยู่เสมอ 1.2 สนามเด็กเล่น ควรจัดสนามสำหรับเด็กเล็ก และมีอุปกรณ์สนามตามสภาพเพื่อให้เด็กได้เล่นกลางแจ้ง ได้ออกกำลังกาย ปีนป่ายตามความพอใจ เล่นเครื่องเล่นสนามถูกวิธีตลอดจนฝึกสติปัญญา ไหวพริบ และศึกษารรรมชาติรอบตัวได้ด้วย 2. ด้านการจัดประสบการณ์ ครูผู้สอนควรมีความสามารถในการจัดประสบการณ์เพื่อสร้างเสริมพัฒนาการ และเตรียมความพร้อมในการเรียน ได้แก่ 2.1 ดำเนินการสอนตามตารางกิจกรรมประจำวัน ควรจัดประสบการณ์ตามตารางกิจกรรมในวงกลมประจำวันได้เป็นปกตินิสัย ตลอดจนยืดหยุ่นได้อย่างเหมาะสม มีหลักการทุกกิจกรรมจัดอย่างมีคุณภาพ 2.2 การใช้แผนการจัดประสบการณ์ ควรใช้แผนการจัดประสบการณ์ตามช่วงกิจกรรมในวงกลมได้เป็นปกตินิสัย ตลอดยืดหยุ่นได้อย่างมีหลักการ เตรียมการสอนและสามารถถ่ายทอดสาระความรู้ตามวิธีการของการศึกษาระดับปฐมวัย 2.3 ครูและเด็กถูกวิธี สามารถควบคุมห้องเรียนและสถานการณ์การเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อห้องเรียนวุ่นวายสับสนครูสามารถดูแลเด็กให้สงบ มีระเบียบได้ถูกวิธี 3. ด้านพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของครู ครูที่จะทำการสอนระดับปฐมวัย ควรมีการแสดงออกที่เป็นตัวอย่างที่ดีให้เด็กเลียนแบบได้ทั้งด้านบุคลิกภาพ และพฤติกรรมการทำงาน คือ 3.1 ด้านบุคลิกภาพ ยิ้มแย้มแจ่มใส รักเด็กคล่องแคล่ว กระฉับกระฉ่าง เข้มแข็งไม่เกรียงไกรพร้อมที่จะช่วย มีความเป็นผู้นำ สง่างาม ใช้เหตุผลไม่ใช้อารมณ์ เป็นตัวอย่างที่ดีทั้งด้านการแต่งกาย การพูดจา ตลอดจนการแสดงความคิดเห็น 3.2 ด้านพฤติกรรมการทำงาน มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ชยัน สนใจเด็กทุกคนอยู่กับเด็ก

ตลอดเวลาเล่นกับเด็กได้ ให้เด็กทำงานได้ด้วยตนเองมากที่สุด และพร้อมที่จะช่วยเหลือ

4. พฤติกรรมของเด็ก เด็กนอกจากจะมีพัฒนาการและความพร้อมตามเกณฑ์การวัดและการประเมินผลแล้วพฤติกรรมของเด็กปฐมวัยที่สามารถสังเกตเห็นได้โดยทั่วไปควรเป็นดังนี้ 4.1 มีการสังเกต 4.2 ร่าเริงแจ่มใส 4.3 กล้าแสดงออก 4.4 ช่วยตนเองได้ ทำงานสำเร็จ 4.5 เล่นและทำงานเดี่ยวได้ 4.6 เล่นและทำงานเป็นกลุ่มได้ 4.7 เอื้อเฟื้อ แบ่งปัน รอคอยได้ 4.8 คุมตนเองได้เมื่อครูไม่อยู่ 4.9 มีระเบียบ เชื้อฟัง

ดังนั้นสรุปได้ว่า การจัดทำมาตรฐานขั้นต้นของการศึกษาระดับปฐมวัยเป็นสิ่งที่ช่วยให้กระบวนการในการจัดการเรียนการสอนบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ และทำให้ครูไม่เครียด ไม่ล้าบสน มีทิศทางในการทำงานที่ชัดเจนได้มากยิ่งขึ้นตลอดจนยังช่วยให้ครูปฐมวัยมีแนวทางที่ถูกต้องในการพัฒนาเด็กปฐมวัยให้เหมาะสมตามวัย

2.5 ทฤษฎีเกี่ยวกับพัฒนาการพื้นฐานของเด็กปฐมวัย

2.5.1 ทฤษฎีพัฒนาการทางร่างกาย

Gesell(1974) ได้ทำการค้นคว้า ทดลองกับเด็กระดับต่างๆ กัน ตั้งแต่วัยทารกซึ่งมีอิทธิพลต่อการศึกษาของเด็ก เขาเห็นว่า วุฒิภาวะเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากกว่าประสบการณ์หรือสิ่งแวดล้อม แต่การที่เด็กแต่ละวัยสามารถทำสิ่งต่างๆ ได้นั้น เนื่องมาจากการที่เด็กถึงความพร้อมหรือขั้นของวุฒิภาวะ เขามีความคิดเห็นว่า “ความพร้อม” เป็นเรื่องของ “ธรรมชาติ” และควรรอให้เด็กพร้อมเสียก่อน ก็เซล ได้แบ่งพัฒนาการของเด็กออกเป็น 4 กลุ่ม คือ

1. พฤติกรรมเคลื่อนไหว หมายถึง การบังคับกล้ามเนื้ออวัยวะต่างๆ ของร่างกาย และความสัมพันธ์ทางการเคลื่อนไหวทั้งหมด พฤติกรรมกลุ่มนี้เกี่ยวข้องกับทรงตัว การควบคุมกล้ามเนื้อ การทรงตัวของศีรษะ ยืน คลาน เดิน จับ ยึดวัตถุและการเล่น หรือการกระทำกับวัตถุ

2. พฤติกรรมการปรับตัว พฤติกรรมกลุ่มนี้ครอบคลุมทางด้านความสัมพันธ์ของการใช้มือและสายตาในการถือวัตถุและเข้าถึงวัตถุ การแก้ปัญหาในการปฏิบัติ การสำรวจ และการจัดกระทำต่อวัตถุ เช่น การวาดภาพ การจัดกล่องรูปบาศก์ การสั้นระฆัง เป็นต้น

3. พฤติกรรมทางด้านภาษา พฤติกรรมกลุ่มนี้ หมายถึง พฤติกรรมทางการติดต่อ สื่อสาร เช่น การแสดงออกทางด้านใบหน้า ท่าทาง การใช้อวัยวะต่างๆ เช่น มือ ศีรษะถ่ายทอดความคิด การออกเสียง การใช้ภาษาพูด รวมทั้งความเข้าใจจากการสื่อสารของผู้อื่นด้วย

4. พฤติกรรมทางสังคม-บุคคล พฤติกรรมกลุ่มนี้ครอบคลุมถึงการตอบสนองของเด็กต่อบุคคลอื่นในด้านวัฒนธรรมทางสังคม และพฤติกรรม เช่น การเลี้ยงดู การฝึกหัดขับถ่าย และการตอบสนองต่อการฝึกหัดในสังคมต่างๆ อันได้แก่ การเล่น พัฒนาการทางด้านความเป็นเจ้าของ การยิ้ม และการตอบสนองต่อบุคคลอื่นต่อวัตถุบางอย่าง เช่น กระจกเงา เป็นต้น

จากพฤติกรรมทั้ง 4 ด้าน ก็เชลมีความเห็นว่า ขึ้นอยู่กับพัฒนาการของเด็กในแต่ละวัยซึ่งจะค่อยๆ เจริญพัฒนาไปตามธรรมชาติ เมื่อถึงวัยนั้นๆ เด็กจะทำพฤติกรรมต่างๆ ได้โดยไม่ต้องการฝึกหรือเตรียม ดังนั้น พ่อแม่จึงควรให้เด็กได้มีอิสระในการเลือกเรียน เลือกเล่นตามความสามารถและความสนใจ อย่างบังคับเด็กหรือเร่งเด็ก เพราะจะเกิดผลเสียกับเด็กในเวลาต่อมา

2.5.2 ทฤษฎีพัฒนาการทางอารมณ์-จิตใจ

Ausubel & Sullivan (1970) ได้จำแนกประเภทของอารมณ์ออกเป็น 2 ประเภท คือ อารมณ์ดี อารมณ์ไม่ดี

อารมณ์ดี แบ่งเป็น 4 อารมณ์ คือ รัก ดีใจ ชื่นหรือเบิกบานและสงสาร และเห็นใจ อารมณ์ต่างๆ จะค่อยๆ พัฒนาขึ้นตามลำดับ โดยเด็กจะพัฒนาอารมณ์รักตั้งแต่แรกเกิด จากการรักตัวเองออกสู่คนใกล้ชิดที่สุด และกระจายออกไปใน 2 เดือนแรก เด็กจะรู้จักอารมณ์ดีใจ และปรากฏชัดเจนเมื่ออายุ 2 ปี เด็กเริ่มเกิดอารมณ์ชื่นหรือเบิกบานเมื่ออายุได้ 4 เดือน และอารมณ์เบิกบานนี้จะเกิดได้ในเด็กเล็กมากกว่าเด็กโต ส่วนอารมณ์สงสารเห็นใจจะเกิดขึ้นเมื่อเด็กอายุได้ประมาณ 2 ปี หรือเริ่มมีความเข้าใจสถานการณ์หรือพฤติกรรมต่างๆ ได้บ้างแล้ว อารมณ์ไม่ดีจำแนกเป็น 5 อารมณ์ คือ วิตกกังวล กลัว โกรธและก้าวร้าว อิจฉาและริษยา และอารมณ์ถูกทอดทิ้ง อารมณ์วิตกกังวลพัฒนาขึ้นจากความคับข้องใจในสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นผลจากความไม่มั่นใจในตนเอง และจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในระยะต่างๆ ของชีวิต อารมณ์กลัวมักจะมีอารมณ์วิตกกังวลแฝงอยู่ด้วย อารมณ์โกรธและก้าวร้าว ซึ่งมักจะเกิดคู่กันจะมีในเด็กปฐมวัยมากกว่าเด็กโต อารมณ์อิจฉาและริษยาจะพบมากในเด็กที่ต้องการแข่งขันชิงดีชิงเด่น ส่วนอารมณ์ถูกทอดทิ้ง ถ้าเกิดในเด็กปฐมวัยจะเกิดผลภัยต่อชีวิตของเด็กก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา

2.5.3 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม บุคลิกภาพ และการเรียนรู้เชิงสังคม

2.5.3.1 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม

1) ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม Kohlberg

Kohlberg (1969) ได้ทำการศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรมโดยมีความเชื่อว่าพื้นฐานมาจากทฤษฎีของเพียเจต์ ในขณะที่เดียวกันเขาก็ไม่เห็นด้วย เขาเสนอความคิดว่าแนวทางการมีเหตุผลของเด็กในแง่ความถูกต้อง หรือความผิดจะมีพัฒนาการเป็นไปตามแผนอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะบุคคลสามารถจะผ่านพัฒนาการตามลำดับขั้นตอนที่แตกต่างในการพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรม ถึงแม้ว่าพัฒนาการในแต่ละขั้นจะมีความคล้ายคลึงกับลำดับตามความคิดของเพียเจต์ก็ตาม แต่การพัฒนาความมีเหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กไม่จำเป็นจะต้องมีการพัฒนาสอดคล้องตามช่วงเวลาดังกล่าว เช่น เด็กอาจจะผ่านพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ไปอย่างรวดเร็ว แต่กลับมีพัฒนาการความมีเหตุผลตามแนวคิดของ Kohlberg ที่ช้ากว่า เป็นต้น การพัฒนาเหตุผลทางจริยธรรมไม่ควรที่จะประเมินคุณค่าตามที่บุคคลตัดสินใจแต่ควรพัฒนาที่เบื้องหลังของความมีเหตุผลที่ซ่อนเร้นนั้น เขาเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนจะต้องเริ่มมีการพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับที่ต่ำ และมีวุฒิภาวะของการคิดที่จะพัฒนาไปในลำดับขั้นที่สูงกว่าในการวัดวุฒิภาวะ การตัดสินใจเชิงจริยธรรมของบุคคลนั้น Kohlberg ได้จัดแบ่งหมวดหมู่ของสถานการณ์ทางจริยธรรมไว้ ซึ่งเป็นปัญหาที่จะอำพรางคุณค่าทางจริยธรรมต่อสู้กับความขัดแย้งในส่วนอื่นๆ โดยใช้คำถามเป็นตัวแปรที่สำคัญในการวัดเหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็ก

แนวความคิดทางด้านจริยธรรมของ Kohlberg ประกอบด้วย

1. ค่านิยมจริยธรรม (Moral value) คือ มองในเรื่องของความเชื่อ การตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญ ความพึงพอใจที่ยึดถือตามกฎระเบียบ ประเพณีของสังคมเป็นเกณฑ์

2. พฤติกรรมจริยธรรม (Moral conduct) การแสดงความประพฤติปฏิบัติของพฤติกรรมให้เป็นไปในแนวทางเดียวกับมาตรฐานความประพฤติของบุคคลในสังคม ที่จะช่วยตัดสินใจว่าการกระทำดังกล่าวถูกหรือผิด

ระดับขั้นพัฒนาการความมีเหตุผลเชิงจริยธรรมตามแนวคิดของ Kohlberg แบ่งออกได้เป็น 3 ระดับ ดังนี้

ระดับที่ 1 ระดับก่อนมีจริยธรรม (Pre conventional) พัฒนาการในขั้นนี้จะพบว่ายังขาดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคม จะเน้นการตอบสนองความต้องการของตนเองเป็นประเด็นสำคัญ ตามลำดับขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 การลงโทษ (Punishment orientation)

ตัดสินใจการกระทำต่างๆ จะถูกประเมินความเป็นไปในการถูกลงโทษว่าสิ่งไหนดีหรือไม่ดี กลัวการถูกลงโทษทางกายจะมีความเกรงกลัวและเชื่อฟังผู้ใหญ่ เพราะเห็นว่ามีอิทธิพลเหนือตน เด็กจะปฏิเสธที่จะยอมรับความผิดที่ตนได้กระทำลงไป

ขั้นที่ 2 ปฏิบัติตามคำสั่งหรือข้อตกลง (Conventional)

ขั้นนี้ระดับพัฒนาการทางสติปัญญาจะสูงขึ้น สามารถที่จะรับรู้เข้าใจสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ เข้าใจบทบาทของตนเองที่พึงปฏิบัติต่อบุคคลอื่นๆ พร้อมจะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่ผู้ใหญ่กำหนด ไม่สามารถเข้าใจถึงเหตุผลเชิงจริยธรรมได้ดีนัก ดังนั้น การแปลความหมายของกฎต้องและสิ่งที่ผิดจึงพิจารณาตัดสินจากปริมาณของสิ่งเหล่านั้นเป็นหลัก

ระดับที่ 2 ระดับจริยธรรมตามกฎเกณฑ์สังคม

(Conventional level) ผู้ทำถือว่าการประพฤติตนตามความคาดหวังเป็นสิ่งที่ควรจะทำ เพราะกลัวว่าตนจะไม่เป็นที่ยอมรับของผู้อื่น โดยจะไม่คำนึงถึงผลที่ตามมาซึ่งจะเกิดขึ้นกับตนเอง ถือว่าความซื่อสัตย์ ความจงรักภักดีเป็นสิ่งสำคัญ แบ่งเป็น 2 ขั้นคือ

ขั้นที่ 1 เป็นคนดี (Good boy good girl orientation)

เลือกทำหรือไม่ทำจะแสดงพฤติกรรมหรือการกระทำของตนไปในทิศทางของบุคคลอื่น เกิดความพึงพอใจ และมองเห็นว่าดีงามเริ่มเข้าใจจิตใจ และความต้องการของผู้อื่น ชาติความเป็นตัวเอง

ขั้นที่ 2 บทบาทหน้าที่ (Authority orientation) ขั้นนี้จะ

ยึดถือกฎระเบียบอย่างเป็นทางการ คำสั่ง อำนาจหน้าที่ของตนและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ ข้อบังคับของสังคมที่วางไว้

ระดับที่ 3 ยึดมั่นตามข้อตกลง (Post orientation) จัดเป็น

ความคิดที่มีเหตุผลทางจริยธรรมในขั้นสูงสุดบุคคลจะประเมินคุณค่าการตัดสินใจด้วยความพินิจวิเคราะห์ โดยปราศจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมภายนอกมามีบทบาทกำหนดกรอบความคิด แบ่งเป็น 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 ปฏิบัติตามข้อสัญญาของสังคม (Social-

contract orientation) จะสนับสนุนกฎเกณฑ์ที่ตั้งมั่นอยู่บนพื้นฐานของการวิเคราะห์เชิงเหตุผล และข้อตกลงระหว่างกันและกัน เห็นประโยชน์ความสำคัญของส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ความเป็นประชาธิปไตย

ขั้นที่ 2 อุดมคติสากล (Moral of individual principles)

พฤติกรรมจะถูกชี้นำโดยหลักการทางจริยธรรมทางจริยธรรมที่จะนำไปสู่ความเข้าใจความเป็นสากล ลิทธิมนุษยชน คุณค่าในระดับสูง ความมีศักดิ์ศรีและความเสมอภาค

เมื่อเด็กโตขึ้นเข้าสู่วัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ เด็กจะพัฒนาจริยธรรมของตนไปสู่ระดับที่สองและสามตามลำดับ ในการพัฒนานั้นโคลเบิร์ต อธิบายว่า จะต้องอาศัยปัจจัยหลายประการ ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดู พัฒนาการทางบุคลิกภาพ สติปัญญาและอื่นๆ บุคคลบางคนแม้เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ แต่พัฒนาการทางจริยธรรมอาจยังอยู่ในขั้นต้นๆ เท่านั้นก็ได้

2.5.3.2 ทฤษฎีพัฒนาการทางบุคลิกภาพ

1) ทฤษฎีพัฒนาการทางบุคลิกภาพ Freud

Freud (1916) ได้ย้ำถึงความสำคัญ ของวัย 5 ปีแรกของชีวิตว่า เป็นวัยที่สำคัญที่สุดของชีวิต เขาเชื่อว่าวัยนั้นเป็นรากฐานของพัฒนาการด้านบุคลิกภาพ และบุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดเด็กที่สุด คือ บิดามารดา จะเป็นผู้ที่มีอิทธิพลอย่างสูงต่อบุคลิกภาพ และสุขภาพจิตของเด็ก

Freud กล่าวว่า พัฒนาการของเด็กจะพัฒนาไปตามลำดับขั้นของพัฒนาการทางเพศจากขั้นของการพัฒนาการดังกล่าว ถ้าประสบผลสำเร็จในแต่ละขั้นก็จะทำให้เกิดวุฒิภาวะ แต่ถ้าเด็กไม่สามารถพัฒนาหรือประสบปัญหาในขั้นใดขั้นหนึ่งของพัฒนาการก็จะมีผลกระทบกระเทือนต่อวุฒิภาวะของเด็ก และกล่าวถึงโครงสร้างของบุคลิกภาพไว้ด้วยว่า บุคลิกภาพของมนุษย์ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ อิด (Id) อีโก้ (Ego) ซุปเปอร์อีโก้ (Super ego) ซึ่งมีความหมายดังนี้

อิด (Id) หมายถึง ความอยากที่เป็นระบบติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิด หน้าที่หลักคือ การใช้พลังงานทางจิตไปในการตอบสนองความต้องการตามสัญชาตญาณ อิดทำงานตามหลักการแสวงหาความสุขและพยายามหลีกเลี่ยงสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดความยากลำบากหรือความเจ็บปวด

อีโก้ (Ego) เป็นส่วนของความมีเหตุผล อีโก้พัฒนาขึ้นมาทำหน้าที่ในการคิด และวางแผนช่วยทำให้ความต้องการของอิดเป็นไปได้ตามสภาพความเป็นจริง และบางครั้งอีโก้จะเป็นตัวกำจัดขอขบขายความต้องการของอิด โดยการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่

ซุปเปอร์อีโก้ (Super ego) เป็นส่วนที่เรียกได้ว่าจริยธรรมของบุคคล ซุปเปอร์อีโก้จะเป็นตัวแทนของค่านิยมที่บุคคลได้รับการถ่ายทอดมาจากบิดามารดา

หรือผู้ใกล้ชิดในวัยเด็ก ซุปเปอร์อีโก้นี้จะช่วยให้เด็กควบคุมตนเองทางจริยธรรมได้ เหมือนกับที่บิดามารดาเคยควบคุมตนโดยใกล้ชิดมาก่อน

Freud เชื่อว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กเริ่มจาก ช่วงเวลาที่เด็กกำลังพัฒนาอีโก้และซูปเปอร์อีโก้ เด็กจะมีความต้องการเลียนแบบบิดามารดา จึงรับเอาบุคลิกภาพบางอย่างจากบิดามารดาเป็นของตน ซึ่งจะค่อยซึ่งซับซ้อนเข้าสู่จิตใจเด็ก มากขึ้นทุกทีจนกลายเป็นความเชื่อของเด็กเอง นอกจากนี้การพัฒนาอีโก้และซูปเปอร์อีโก้จะ ก่อให้เกิดพฤติกรรมปกป้องตนเอง (Defender-mechanisms) อันเป็นพฤติกรรมที่บุคคลคิด ทหาทางช่วยหรือป้องกันตนเองจากความกดดันต่างๆ เป็นความพยายามของจิตสำนึกที่จะ ช่วยบุคคลให้พ้นจากสถานการณ์ที่ตึงเครียดเป็นการปรับตัวที่ส่งผลให้สามารถลดความ กระทบกระวายเป็นของจิตใจลง และยังเป็นทางช่วยป้องกันความรู้สึกที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าของตน

Freud (1961) แบ่งระยะพัฒนาการของมนุษย์ออกเป็น 5 ระยะดังนี้

1. **ขั้นความพอใจอยู่ในบริเวณปาก (Oral stage)** ขั้นนี้อยู่ ในช่วงอายุ 0-6 ปี เป็นช่วงทารกมุ่งความสนใจไปที่ปาก สิ่งที่จะนำความสุขมาให้แก่ทารก มากที่สุดคือ การสัมผัสบริเวณปากโดยการดูด กัด สัมผัส ซึ่งการดูดนอกจากจะเป็นการ สมองความต้องการของร่างคือ ความหิวแล้วยังทำให้ทารกได้ผ่อนคลายความตึงเครียด ทางร่างกายด้วย ในระยะนี้เด็กไม่ได้รับความพอใจเพียงพอจะเกิดปัญหาในตอนที่ เช่นการ กัดดินสอ ปากกา

2. **ขั้นความพอใจอยู่ที่ทวารหนัก (Anal stage)** ขั้นนี้อยู่ ในช่วงอายุ 1-2 ปี ระยะนี้เกิดเมื่อเด็กเริ่มเรียนรู้การขับถ่าย การขับถ่ายของเด็กควรเป็นไป โดยความพอใจของเด็ก ไม่ใช่ความขัดแย้งหรือการวางกฎเกณฑ์บังคับเด็ก ปัญหา พัฒนาการที่อาจเกิดขึ้นในระยะนี้ คือถ้าบิดามารดาเข้มงวดเรื่องการฝึกหัดขับถ่ายกับเด็ก มากเกินไป เด็กอาจมีนิสัยคือร้อน เข้มงวดกวดขัน เจ้าระเบียบและมีอารมณ์เครียด ตลอดเวลาเมื่อโตเป็นผู้ใหญ่

3. **ความพอใจอยู่ในบริเวณอวัยวะเพศ (Phallic stage)** ขั้นนี้อยู่ในช่วงอายุ 3-5 ปี ระยะนี้ความพอใจจะเปลี่ยนไปอยู่ที่อวัยวะเพศ ลักษณะที่เด่นชัด ของช่วงนี้คือ เด็กจะมีความสนใจและความอยากเห็นเกี่ยวกับสภาพทางร่างกาย ซึ่ง แตกต่างไปจากเพศของตน และพฤติกรรมทางเพศของบิดามารดา ผู้ปกครอง เราจะพบว่า เด็กจะเล่นอวัยวะในช่วงอายุนี้นี้ ซึ่งเป็นวัยก่อนเข้าโรงเรียน การให้ความรักความอบอุ่นของ บิดามารดา จะช่วยให้เด็กเรียนรู้ถึงบทบาทของตนและเกิดความอยากที่จะเลียนแบบ

บทบาทของปิตามารดา

4. ขั้นก่อนวัยรุ่น (Latency stage) ขั้นนี้อยู่ในช่วงอายุ 6-12 ปี เป็นระยะที่เด็กจะหันเหความสนใจจากความสัมพันธ์ภายในครอบครัวไปสู่เพื่อนฝูง ระยะเวลาหลังต่างๆ ในขั้นที่ 3 จะยังคงแฝงเร้นอยู่ไม่แสดงออก

5. ขั้นวัยรุ่น (Genital stage) ขั้นนี้อยู่ในช่วงอายุ 13-18 ปี เป็นระยะที่เด็กมีความสนใจเพศตรงข้ามมากที่สุด การเริ่มต้นที่แท้จริงของความรักระหว่างเพศจะเกิดในขั้นนี้

Freud เชื่อว่าพัฒนาการในแต่ละขั้นดังกล่าวจะผ่านไปได้ดี ต้องอาศัยการอบรมเลี้ยงดูจากปิตามารดาและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเป็นสำคัญ ซึ่งถ้าเด็กขาดการตอบสนองในขั้นใดขั้นหนึ่งอย่างถูกต้องก็จะเกิดการชะงัก (Fixation) ในพัฒนาการขั้นต่อไปและอาจทำให้เกิดความยากลำบากในการปรับตัวให้เข้ากับชีวิตเมื่อเจริญเติบโต และจะแสดงพฤติกรรมถดถอย (Regression) เข้าสู่วัยเด็กและการเกิดพฤติกรรมของบุคคลนั้น มักเกิดจากแรงจูงใจของจิตใต้สำนึก ถ้าแรงจูงใจที่เป็นพื้นฐานของการกระทำต่างๆ ไม่ได้รับการตอบสนองแล้วผลเสียหายจะเกิดกับบุคลิกภาพของเด็กรวมทั้งเป้าหมายต่อการมองโลกของเด็กในอนาคตด้วย

2) ทฤษฎีพัฒนาการทางบุคลิกภาพของ Erikson

Erikson(1950) เน้นความสำคัญของเด็กวัยนี้ว่าเป็นวัยที่กำลังเรียนรู้ และให้ความสำคัญกับสังคมและสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กเป็นสิ่งแวดล้อมใหม่และน่าตื่นเต้นสำหรับเด็ก บุคลิกภาพจะสามารถพัฒนาได้ดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับว่าแต่ละวัยโดยอิริคสัน ได้ทำการศึกษาพัฒนาการของเด็ก โดยเริ่มจากความสัมพันธ์ระหว่างทารกกับมารดา เขาสรุปได้ว่า ประสบการณ์จากการเลี้ยงดูที่ทารกได้รับมีส่วนสำคัญในการสร้างบุคลิกภาพให้กับเด็ก ความรัก ความอบอุ่นจากปิตามารดาจะทำให้ทารกเติบโตมีความมั่นใจในตนเอง มีความไว้วางใจในปิตามารดา ทำให้เด็กไม่มีปัญหาทางอารมณ์และพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา

Erikson ได้แบ่งพัฒนาการทางบุคลิกภาพไว้ 8 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นไว้วางใจหรือความไม่ไว้วางใจ (Trust vs. Mistrust)

อายุ 0-2 ปี เด็กในวัยนี้ยังต้องอาศัยผู้อื่น โดยเฉพาะมารดาเป็นผู้เอาใจใส่เลี้ยงดู จะเริ่มเรียนรู้ที่จะไว้วางใจหรือ ไม่ไว้วางใจบุคคลหรือสภาพแวดล้อม ถ้าเด็กได้รับความอบอุ่นอย่างเพียงพอจากการอบรมเลี้ยงดู เช่น การได้รับการตอบสนองอย่างเหมาะสมเมื่อหิว เมื่อหนาว ฯลฯ ทารกก็จะเกิดความไว้วางใจต่อสิ่งต่างๆ แต่ถ้าเด็กได้รับการแสดงความ

อารมณ์ขู่เข็ญ หรืออาการไม่เป็นมิตร เขาก็จะพัฒนาความไม่ไว้ใจใครๆ

2. **ขั้นความเป็นตัวของตัวเอง หรือความอับอาย สงสัย ไม่แน่ใจ (Autonomy vs. Shame & Doubt)** อายุ 2-5 ปี ในวัยนี้เด็กจะเริ่มเรียนรู้ที่จะช่วยตนเอง จะช่างสงสัยและชอบสำรวจ ค้นคว้า ทดลอง การเลี้ยงดูเด็กก็เพียงแต่ไม่ให้เกิดอันตราย ไม่ควรบีบบังคับจนเกินไป ควรใช้วิธีการฝึกแบบละมุนละม่อม โดยเฉพาะในเรื่องนิสัยเบื้องต้น เช่น การรับประทานอาหาร การขับถ่ายเป็นเวลา การแต่งตัว ฯลฯ ถ้าเด็กได้รับการบังคับมากเกินไป เด็กจะกลายเป็นคนที่หวาดระแวง ไม่แน่ใจ

3. **ขั้นความคิดริเริ่มหรือความรู้สึกผิด (Initiative vs. Guilt)** อายุ 4-7 ปี วัยนี้เป็นวัยที่เด็กจะพัฒนาทักษะในการรับรู้ทางความคิด สติปัญญา และความอยากรู้อยากเห็นมากขึ้น เด็กจะเริ่มคิดเริ่มทำสิ่งใหม่ๆ และชอบถามคำถามบ่อยๆ ว่าอะไร ทำไม ฯลฯ ซึ่งบิดามารดาบางคน ไม่เข้าใจอาจจะดุเอาได้ จนเด็กบางคน ขยาดหวาดกลัวว่าจะทำผิด เพราะถูกผู้ใหญ่ว่ากล่าวมาแต่เด็กความรู้สึกนี้สกัดกั้นความคิดของเด็กและจะติดตัวจนถึงวัยผู้ใหญ่

4. **ขั้นความขยันขันแข็งและความมีปมด้อย (Industry vs. Inferiority)** อายุ 6-11 ปี ช่วงนี้เด็กจะเริ่มก้าวออกจากครอบครัวสู่โรงเรียน การทำงานที่เด็กรู้สึกว่าประสบความสำเร็จจะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกอยากจะทำและเกิดความขยันขันแข็ง แต่ถ้าผู้ใหญ่ไม่ให้การยอมรับเด็กจะรู้สึกมีปมด้อยติดตัวไปจนโต และอาจมีความรู้สึกต่ำต้อยน้อยหน้าเพื่อน

5. **ขั้นการปรับตัวให้เป็นที่ยอมรับหรือการถดถอย** ก้าวร้าว อายุ 12-17 ปี เด็กจะเริ่มเข้าสู่วัยรุ่น เป็นช่วงที่เด็กไม่รู้จักความต้องการของตนเอง เด็กวัยรุ่นเป็นช่วงที่แสวงหาความท้าทายและพยายามกระทำตนเพื่อเป็นที่ยอมรับของกลุ่มเพื่อนและเริ่มมีการคบหากับเพื่อนต่างเพศมากขึ้น

6. **ขั้นความสุขใจหรือการแยกตัว** อายุ 18-35 ปี วัยนี้จะพยายามแสวงหาลักษณะประจำตนโดยพยายามปรับตัวให้เหมือนกับบิดามารดา หรือบุคคลที่มีชื่อเสียงโด่งดังต่างๆ ในวัยนี้จะรับรู้เพื่อพัฒนาความเป็นตัวของตัวเอง เพื่อจะพัฒนาขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่สามารถสนิทสนมกับผู้อื่นและสามารถรวมกลุ่มกับผู้อื่นได้ แต่ถ้าไม่สามารถปรับตัวได้ก็จะรู้สึกเคืองเคี้ยว เปล่าเปลี่ยว ขาดความอบอุ่น

7. **ขั้นความมีชีวิตชีวาหรือความน่าเบื่อหน่าย** อายุ 35-45 ปี วัยนี้สภาพจิตใจของบุคคลจะขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมรอบตัว ซึ่งบุคคลจะมีความรับผิดชอบแบบผู้ใหญ่ในการสร้างสภาพจิตใจของบุคคลและสร้างความรับผิดชอบต่อ

ตัวเองและบุคคลอื่นๆ การเปลี่ยนแปลงอย่างต่อๆกันเป็นพ่อคน แม่คน แต่ถ้าบุคคลใดไม่ประสบความสำเร็จในชีวิต และไม่รู้จักระบายความทุกข์ของตนเอง จะรู้สึกเบื่อหน่าย เฉื่อยชา ลึกลับ

8. ชั้นความมั่นคงทางจิตหรือความรู้สึกในทางลึกลับ อายุ 45 ปีขึ้นไป วัยแห่งความเป็นผู้ใหญ่ บุคคลจะมีความเป็นตัวของตัวเอง มีความถ้อยทีถ้อยอาศัย และมีความเป็นตัวของตัวเองเห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์ ถ้าบุคคลสามารถพัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลที่มีความมั่นคงทางจิตสามารถทำงานเพื่อตนเองได้ โดยไม่หวังผลตอบแทน และเป็นคนที่มีความสำเร็จในชีวิตก็จะเป็นผู้ใหญ่ที่มีความมั่นคงทางจิต แต่ถ้าไม่ประสบผลสำเร็จในชีวิตก็จะทำให้ไม่ไว้วางใจใคร รู้สึกมีปมด้อย และกลายเป็นคนเฉื่อยชาไป

จากทฤษฎีของErikson ก็จะได้เห็นว่าสิ่งแวดล้อมมีส่วนให้บุคคลสามารถพัฒนาบุคลิกภาพให้ดีขึ้น ดังนั้นสถานภาพทั้งหลาย ทั้งทางบ้านและโรงเรียนควรมีส่วนช่วยให้เด็กได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีเพื่อเป็นการปูพื้นฐานบุคลิกภาพที่เหมาะสมสำหรับเด็ก

3) ทฤษฎีพัฒนาทางบุคลิกภาพของ Sullivan,n.d,

Sullivan,n.d (อ้างถึงใน สุชา จันทร์เอม,2540, หน้า 37-38)

เป็นทฤษฎีที่เชื่อว่าบุคลิกภาพของคนเป็นผลมาจากสังคม ไม่ว่าจะเป็นมโนภาพเกี่ยวกับตนเองซึ่งชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของบุคคลกับสังคมในระยะต่างๆ ของชีวิต ของชีวิต ซึ่งมีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพและการเจริญเติบโต ดังนี้

1. ระยะเวลาทารก เริ่มตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่ง 2 ปี วัยนี้เป็นวัยที่ต้องการความสบายกายความสบายใจของเด็กจะอยู่ที่ปากใช้ดูดนม ปฏิกริยาแบบเดียวกับผู้ใหญ่ที่ปฏิบัติต่อตนโดยตรง เช่น ถ้าพ่อแม่เลี้ยงลูกด้วยอารมณ์เคร่งเครียด คุมเด็กไม่เต็มใจ ไม่ทะนุถนอม เด็กมักจะร้องไห้ เกิดความกลัวและรู้สึกเกรงเครียดไปด้วย

2. ระยะเวลาเด็กตอนต้น คือ ระยะเวลาตั้งแต่ 2-4 ปี ระยะเวลาเด็กจะเริ่มเรียนรู้ภาษาการเล่นรวมกลุ่มกับเพื่อนๆ และเริ่มเรียนรู้บทบาทของเพศ เมื่อเด็กเริ่มพูดได้ เดินได้ ก็เริ่มรู้สึกว่าทำอะไรที่ผู้ใหญ่แสดงให้เห็นว่าพอใจ หรือไม่พอใจ ถ้าตนอยากให้เขาพอใจก็ต้องทำตามผู้ใหญ่บ้างมิใช่ทำตามแต่ใจตนเองเสมอไป

3. ระยะเวลาเด็ก คือ ระยะเวลาอายุประมาณ 4-11 ปี เด็กวัยนี้จะเริ่มปลีกตัวออกจากบิดามารดาและสนใจที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมกับบุคคลอื่น โดยเฉพาะกับเพื่อนๆ ในวัยเดียวกัน วัยนี้เด็กเรียนรู้เกี่ยวกับเพื่อนๆ ในวัยเดียวกัน

วัยนี้เด็กเรียนรู้เกี่ยวกับการแข่งขัน การร่วมมือ และรู้สึกควบคุมพฤติกรรม

4. ระยะเวลาเข้าสู่วัยรุ่น คือ มีอายุประมาณ 11-13 ปี เด็กวัยนี้ต้องการมีเพื่อนเพศเดียวกันระยะนี้ความสำคัญต่อพัฒนาการด้านมนุษยสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างมาก ในระยะนี้มีจุด 2 ประการที่เด็กรู้จักมองตนเองอย่างรู้จักตีขมตนเองและเริ่มมีทัศนคติทางการแข่งขัน และชิงดีต่อเพื่อน ๆ ทำให้เกิดการรักษาชื่อเสียง ถ้าใครมาทำางายชื่อเสียงย่อมรู้สึกเดือดร้อน ระยะนี้จึงเป็นวัยที่เหมาะสมแก่การอบรมสั่งสอนเด็ก เพื่อจะรับเอาวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดั้งเดิมต่อไป ซัลลิแวน กล่าวว่า มีบุคคลจำนวนมากที่มีบุคลิกภาพเจริญมาถึงระยะนี้แล้วหยุดชะงักหรือถอยกลับ คือ ถ้าชีวิตเต็มไปด้วยความหวาดกลัววิตกกังวล ก็อาจทำให้บุคลิกภาพเจริญมาแค่นี้เท่านั้น กลายเป็นคนเห็นแก่ตัว หรือเห็นความสำคัญเฉพาะพวกพ้องของตนฝ่ายเดียว ไม่อาจเข้าใจผู้อื่นๆ ได้

5. ระยะเวลาวัยรุ่น คือ อายุประมาณ 13-17 ปี วัยนี้เริ่มมีความสัมพันธ์กับเพื่อนต่างเพศหากการอบรมเลี้ยงดูเป็นแบบให้เด็กเก็บกดทางนี้มากเกินไป อาจทำให้เกิดความขัดแย้งภายในจิตใจจะมีบุคลิกภาพแบบรักร่วมเพศ

6. ระยะเวลาวัยรุ่นตอนปลาย คือ อายุประมาณ 17-20 ปี วัยนี้เด็กสนใจทำกิจกรรมที่เกี่ยวกับเพศตรงข้าม สร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนในลักษณะของผู้ใหญ่ แต่เด็กยังไม่ได้รับความสำเร็จทางสังคมอย่างสมบูรณ์ เพราะเด็กยังไม่อาชีพเป็นหลักฐาน ต้องรู้จักเผื่อแผ่ความรักไปยังผู้อื่น มิใช่เป็นการรักตนเองหรือเห็นแต่ความสุขของตนเองฝ่ายเดียว ควรฝึกนิสัยและการเรียนรู้เกี่ยวกับสิทธิและวิธีการสนองความพอใจที่เป็นไปตามกฎเกณฑ์และมีความรับผิดชอบต่อสังคมในฐานะพลเมืองที่ดี

7. ระยะเวลาผู้ใหญ่ คือ อายุตั้งแต่ 21 ปีขึ้นไป ระยะนี้ควรฝึกอบรมให้เป็นบุคคลที่มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ รู้จักมีคามรับผิดชอบต่อหน้าที่ เป็นคนมีเหตุผลผลและควบคุมพฤติกรรมของตนได้ซึ่งจะนำมาสู่ความเป็นผู้ใหญ่อย่างสมบูรณ์

2.5.3.3 ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงสังคม

เป็นทฤษฎีผสมระหว่างทฤษฎีพฤติกรรมนิยมและพัฒนาการทางความคิด หลักการที่สำคัญของทฤษฎีนี้ได้แก่

1. พฤติกรรมส่วนมากของบุคคลเกิดจากการเรียนรู้ โดยมีตัวแบบสำหรับเลียนแบบ
2. มนุษย์มีศักยภาพแห่งการนึกคิด รู้จักสร้างและใช้สัญลักษณ์ รู้จักเห็น และค้นคว้าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ ที่สนับสนุนให้เกิดพฤติกรรมและพัฒนา

3. การเสริมแรงมีบทบาทสำคัญต่อการเรียนรู้ แต่บุคคลอาจรับหรือปฏิเสธการเสริมแรงนั้นๆ ดังนั้น ผู้เรียนจึงมีความสำคัญเหนือการเสริมแรง กระบวนการทางความคิดของบุคคลมีอิทธิพลเหนือพฤติกรรมและเหนือกว่าเสริมแรง

4. การเรียนรู้ใดๆ เกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขของสังคมหลายประเภท ซึ่งสัมพันธ์กันอย่างซับซ้อน ฉะนั้นกฎเกณฑ์การเรียนรู้แบบคลาสสิก และลงมือกระทำมีขีดจำกัดในการอธิบายพฤติกรรมการเรียนรู้และพัฒนาการของมนุษย์ด้านต่างๆ

5. ทฤษฎีที่มีฐานแนวคิดจากการทดลองกับสัตว์ไม่สามารถนำมาใช้กับมนุษย์ได้เต็มร้อยเพราะมนุษย์มีชีวิตทางสังคมที่แตกต่างจากสัตว์

6. การเรียนรู้โดยการ “การสังเกต” มีความสำคัญยิ่งกว่าการเสริมแรงทางบวกหรือการลงโทษ

1) ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงสังคมของBandura(Bandura,1977, pp. 16–22) มีความคิดพื้นฐานดังนี้

1. พัฒนาการของมนุษย์เป็นผลมาจากการเรียนรู้ทางสังคมเช่นเดียวกับพฤติกรรมด้านอื่นๆ ของมนุษย์นอกจากกิริยาสะท้อนเบื้องต้นแล้วมนุษย์มิได้ถูกจัดเตรียมให้มีพฤติกรรมอื่นๆ โดยกำเนิดแต่ต้องเรียนรู้พฤติกรรมเหล่านั้น

2. พัฒนาการที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับวัฒนธรรม เช่น ศาสนา การอบรมเลี้ยงดู อาชีพ การศึกษาของพ่อแม่ ค่านิยมของสังคม เป็นต้น

3. สิ่งที่มนุษย์ได้เรียนรู้และได้กลายเป็นความรู้ความเข้าใจของตนเอง ภาพหลักก็คือ ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์และการเรียนรู้ ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกับผลกรรมที่ตามมาจากพฤติกรรม

4. ในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ ของมนุษย์นั้น สิ่งที่สำคัญและสำคัญมาก คือ กระบวนการทางปัญญาหรือความรู้ความเข้าใจ

5. มนุษย์สามารถบังคับพฤติกรรมของตนได้โดยการให้ผลกรรมแก่ตนเอง (Self response consequence) กล่าวคือ ภายหลังจากมนุษย์ได้วางมาตรฐานสำหรับชี้้นำการกระทำของตนเองแล้วเมื่อมีการกระทำหนึ่งๆ เกิดขึ้นก็จะมีค่าประเมินค่าของการกระทำนั้นๆ ผลมาจากการประเมินค่านี้จะก่อให้เกิดปฏิกิริยาและการกระทำต่อตนเองในด้านบวกหรือด้านลบอย่างใดอย่างหนึ่ง

Bandura ได้อธิบายทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมว่า พฤติกรรมทุกอย่างที่นอกเหนือจากกิริยาสะท้อนเบื้องต้นเป็นผลจากการเรียนรู้ทั้งสิ้น โดยการที่มนุษย์เรียนรู้ผลที่เกิดตามมา (Response consequence) เป็นการเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆ คือเรียนรู้ว่าเมื่อเหตุการณ์เกิดขึ้นเหตุการณ์ใดจะเกิดตามมาหรือเมื่อกระทำพฤติกรรมใดแล้วผลกรรมที่ตามมาเป็นเช่นไร การที่จะเรียนรู้ความสัมพันธ์เหล่านี้ได้ โดยการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง (Direct experience) และการรู้จากการสังเกต (Observational learning) การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เช่น การประสบเหตุการณ์ต่างๆ ด้วยตนเอง การได้รับผลที่เกิดจากการกระทำต่างๆ ด้วยตนเอง นั้นมีข้อจำกัดมาก เนื่องจากสิ่งที่เราเรียนรู้มีมากกว่าที่เวลาและโอกาสของผู้เรียนรู้จะอำนวย และผลกระทำบางอย่างอาจเป็นอันตรายถ้าจะต้องเรียนรู้เอง ดังนั้นการเรียนรู้จากสังคมที่แบนดูราเน้น คือ การเรียนรู้จากแบบอย่าง (Learning through modeling) โคนกระบวนการสังเกต (Process of observational Learning) ได้แก่ การสังเกตพฤติกรรมและผลกรรมที่ตามมา จากกรกระทำของผู้อื่น การได้ยินได้ฟังจากคำบอกเล่าการได้อ่านข่าวสาร บันทึกของผู้อื่น ซึ่งเป็นการเรียนรู้ทางอ้อมและจะเป็นข้อมูลที่บุคคลนำมาพิจารณาสำหรับการกระทำ พฤติกรรมใหม่ในโอกาสต่อไป การเรียนรู้จากการสังเกตแบบอย่าง มีกระบวนการที่เกี่ยวข้อง 4 กระบวนการ คือ

1. กระบวนการใส่ใจ การเรียนรู้จากตัวอย่างอาจจะไม่เกิดขึ้น ถ้าผู้สังเกตไม่ใส่ใจรับรู้พฤติกรรมที่ตัวแบบแสดง การเรียนรู้จะเกิดขึ้นเพียงใดยังขึ้นอยู่กับความยากง่ายของพฤติกรรมที่ต้นแบบแสดงและความสามารถในการเรียนรู้ของผู้สังเกตด้วย
2. กระบวนการจดจำ การจดจำเป็นกระบวนการที่สำคัญของมนุษย์จะสามารถเก็บสะสมประสบการณ์ต่างๆ ไว้ได้ การจดจำนี้อาจจำในรูปมโนภาพ (Imagime) หรือภาษา (Verbal)
3. กระบวนการกระทำทางกาย เมื่อมนุษย์มีข้อมูลที่เป็นสัญลักษณ์อยู่ในความทรงจำแล้วมนุษย์จะแปลงสัญลักษณ์ให้เป็นพฤติกรรมที่เหมาะสม
4. กระบวนการจูงใจ มนุษย์จะมาแสดงพฤติกรรมการเลียนแบบไปทุกอย่าง แม้ว่าเขาจะได้เรียนรู้แล้วก็ตาม มนุษย์จะเลียนแบบเฉพาะพฤติกรรมที่เขาสนใจหรือเห็นคุณค่ามากกว่าพฤติกรรมของตัวแบบที่ไม่ได้รับผลบวกหรือถูกลงโทษ ดังนั้นในการให้รางวัลหรือการเสริมแรงบวกเพื่อกระตุ้นให้ผู้สังเกตแสดงพฤติกรรมแบบเลียนแบบ

2.5.4 ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา

2.5.4.1 ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของ Piaget

Piaget (1977) ได้ศึกษาถึงความคิดความเข้าใจของเด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึงระยะวัยรุ่น เขาเชื่อว่าพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กเกิดขึ้นเป็นขั้นตอน เมื่อถึงระดับวุฒิภาวะนั้นและมีความต่อเนื่องกัน และเชื่อว่าพัฒนาการจะเป็นไปตามลำดับขั้นจะข้ามขั้นไม่ได้ แต่อัตราของพัฒนาการอาจจะมีความแตกต่างกันในตัวเด็กแต่ละคน ซึ่งความแตกต่างนั้นมาจากสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ (ระพีพัฒน์ ยินดีสุข, 2534, หน้า 19-20) และการจัดสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม เป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้สัมผัสและค้นคว้ากับสิ่งแวดล้อมด้วยตนเอง จะทำให้เด็กในวัยนี้เกิดการเรียนรู้ และเกิดความเข้าใจอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นรากฐานที่จะทำให้เด็กเติบโตขึ้นเป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ รู้จักประดิษฐ์และค้นคว้า แสวงหาความรู้ มิใช่เป็นผู้คอยลอกเลียนแบบผู้อื่น

Piaget ได้แบ่งขั้นต่างๆ ของพัฒนาการทางสติปัญญาของมนุษย์ เป็น 4 ขั้นตอนตามระดับอายุ คือ

1. ขั้นประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (Sensori-motor stage) ตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุ 2 ปี เป็นขั้นที่เด็กรู้จักใช้ประสาทสัมผัสต่างๆ เช่น ปาก หู ตา เด็กเรียนรู้จากการสัมผัสจับต้องสิ่งแวดล้อม
2. ขั้นความคิดก่อนการปฏิบัติ (Pre-operational thought stage) ในช่วงอายุ 2-6 ปี เป็นขั้นที่เด็กได้เรียนรู้ภาษาพูด และเข้าใจเครื่องหมาย ทำทางสื่อความหมายเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้ดีขึ้น แต่ยังไม่สามารถรับรู้เป็นส่วนใหญ่ ยังไม่สามารถคิดหาเหตุผลอ้างอิงได้ และเด็กจะมีความเชื่อในความคิดของตนเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีความยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง เด็กสามารถเลียนแบบพฤติกรรมของผู้ใหญ่ และมีปฏิกริยาต่อสิ่งแวดล้อมอย่างรวดเร็ว แต่เด็กในวัยนี้ยังไม่สามารถคิดย้อนกลับได้
3. ขั้นปฏิบัติการคิดแบบรูปธรรม (Concrete-operational thought stage) ในช่วงอายุ 7-11 ปี ในช่วงอายุดังกล่าว เด็กสามารถใช้เหตุผลกับสิ่งที่เห็นได้ เช่น การจัดกลุ่ม แบ่งพวก และมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ได้ดีขึ้น
4. ขั้นปฏิบัติการคิดแบบนามธรรม (Formal-operational thought stage) อยู่ในช่วงอายุ 11-15 ปี เป็นช่วงที่เด็กรู้จักคิดหาเหตุผลและเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งที่เป็นนามธรรม ได้ดีขึ้นสามารถตั้งสมมติฐานและแก้ปัญหาได้ เป็นขั้นที่เกิดโครงสร้างทางสติปัญญาอย่างสมบูรณ์เด็กในวัยนี้จะมีความคิดเท่าผู้ใหญ่ แตกต่างกันในคุณภาพเพราะประสบการณ์ต่างกัน

ขั้นพัฒนาของโครงสร้างสติปัญญาจะเกิดเป็นลำดับขั้นไม่มีการข้ามขั้นและย้อนกลับขั้น พัฒนาการระยะแรกจะเป็นพื้นฐานพัฒนาการระยะต่อไป

2.5.4.2 ทฤษฎีพัฒนาการสติปัญญาของ Bruner

Bruner(1969) ได้กล่าวถึงพัฒนาการทางการรู้ การคิดและมีส่วนที่คล้ายคลึงกันทฤษฎีของเพียเจต์อยู่ด้วย Brunerเน้นความสำคัญของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมของเด็กซึ่งมีผลต่อความงอกงามทางสติปัญญา เขาได้เสนอแนวคิดใหม่ๆ หลายประการที่เป็นประโยชน์ ได้เสนอลำดับขั้นของพัฒนาการทางสติปัญญา และการคิดของมนุษย์เป็น 3 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นการกระทำ (Enactive stage) เป็นขั้นที่เปรียบได้กับขั้น Sensori-motor stage ของเพียเจต์ เป็นขั้นตอนที่เด็กเรียนรู้ด้วยการกระทำและการสัมผัสมากที่สุด

2. ขั้นคิดตามจินตนาการหรือสร้างมโนภาพ (Iconic stage) เปรียบได้กับขั้น Preperationalของเพียเจต์ ซึ่งครอบคลุมก่อนเกิดสังกัปและการคิดแบบนึกตัวเอง ในวัยนี้เด็กจะเกี่ยวข้องกับความเป็นจริงมากขึ้น เขาจะเกิดการรับรู้เป็นส่วนใหญ่ อาจมีจินตนาการบ้าง แต่ยังไม่สามารถคิดได้ลึกซึ้งเหมือนขั้น Concrete operation ของเพียเจต์

3. ขั้นใช้สัญลักษณ์และคิดรวบยอด (Symbolic stage) เป็นขั้นพัฒนาการสูงสุดของ บรูเนอร์ เด็กจะสามารถเข้าใจความสัมพันธ์ของสิ่งของสามารถเกิดความคิดรวบยอดในสิ่งต่างๆ ที่ไม่ซับซ้อนได้

3. สภาพการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย

การจัดการศึกษาปฐมวัย หมายถึง การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 6 ปี ซึ่งการจัดการศึกษาดังกล่าวจะมีลักษณะที่พิเศษแตกต่างไปจากระดับอื่นๆ ทั้งนี้เพราะเด็กในวัยนี้เป็นวัยที่สำคัญต่อการวางรากฐานบุคลิกภาพและการพัฒนาทางสมอง การจัดการศึกษาสำหรับเด็กในวัยนี้มีชื่อเรียกต่างกันไปหลายชื่อ ซึ่งแต่ละโปรแกรมมีวิธีการและลักษณะในการจัดกิจกรรมที่ซึ่งจะช่วยพัฒนาเด็กในรูปแบบต่างๆ กัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2522, หน้า 8)

จากแนวทางการจัดการศึกษาปฐมวัยที่กล่าวมาในการจัดการเรียนรู้และส่งเสริมแนวทางการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยให้สถานศึกษาได้เห็นความสำคัญของการพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 6 และเพื่อให้การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยให้มีรากฐานการ

ดำเนินงานที่ถูกต้องจึงมีการดำเนินการจัดการในด้านต่างๆ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ ,2546,หน้า 5-7) ดังนี้

1. ด้านการสร้างหลักสูตรที่เหมาะสม
2. ด้านการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ของเด็ก
3. ด้านจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก
4. ด้านบูรณาการเรียนรู้
5. ด้านประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก
6. ด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับครอบครัวของเด็ก

3.1 ด้านการสร้างหลักสูตรที่เหมาะสม

หลักสูตรเป็นหัวใจของการศึกษาเป็นเครื่องชี้วัดว่าเยาวชนไทยในอนาคตควรจะเป็นพลเมืองอย่างไรที่สังคมไทยต้องการ และสามารถดำรงชีวิตของตนได้อย่างมีความสุข แม้ว่าหลักสูตรจะสร้างขึ้นดีเลิศและเหมาะสมเพียงใดก็ตาม หลักสูตรนั้นไม่มีการนำไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพก็ยากที่การใช้หลักสูตรจะบรรลุเป้าหมาย ผู้บริหารโรงเรียนจึงจำเป็นต้องมีความสามารถในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับความหมาย ขั้นตอน และบทบาทของผู้บริหารในการบริหารหลักสูตร

ในด้านบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ ผู้บริหารโรงเรียนถือว่าเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดเพราะต้องเป็นผู้เอาหลักการ จุดหมาย โครงสร้างและเนื้อหาของหลักสูตรที่หน่วยงานระดับชาติจัดวางไว้ ไปใช้ให้เกิดผล และยังมีหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรอีกอย่างหนึ่ง คือการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งมีนักการศึกษา ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับขั้นตอนในการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรไว้หลายท่าน เช่น ทาบา (Taba, 1962, p. 12 อ้างถึงใน ปรียาพร วงศ์อนุตร โรจน์, 2556, หน้า 35-36) ได้ให้ขั้นตอนในการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้เป็นระบบและมีประสิทธิภาพไว้ 7 ขั้นตอน คือ

1. การวิเคราะห์ความต้องการ
2. ตั้งวัตถุประสงค์
3. เลือกเนื้อหาวิชา
4. รวบรวมเนื้อหาให้เป็นระบบ
5. เลือกประสบการณ์การเรียนรู้
6. จัดระบบประสบการณ์การเรียนรู้
7. ตั้งเกณฑ์การประเมินผล จะประเมินอะไรและวิธี

3.1.1 ความหมายและความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตร

ในการพัฒนาหลักสูตร ตามแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรของ นักศึกษาวิจัยหลายท่านอาทิเช่น

สุเทพ อ่วมเจริญ (2557, หน้า 10) ได้ให้ความหมายหลักสูตรว่า คือโครงสร้างของเนื้อหาวิชาและประสบการณ์ต่างๆ ที่สถานศึกษากำหนดให้ผู้เรียนได้ศึกษา ความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ การมีส่วนร่วมกิจกรรมเสริมสร้างประสบการณ์ตนเอง ซึ่งการจบหลักสูตรจะต้องอาศัยกิจกรรมการเรียนการสอน เวลา สื่อการเรียน การวัดผลและประเมินผลตามเกณฑ์ที่สถานศึกษาได้กำหนดไว้ เพื่อให้ผู้เรียนได้จบหลักสูตรไปศึกษาต่อระดับที่สูงขึ้น หรือประกอบอาชีพได้

วิชัย วงศ์ใหญ่ (2555, หน้า, 95) กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรมีรากศัพท์จากภาษาลาตินว่า “race-course.” หมายถึงเส้นที่ใช้วิ่งแข่งขัน เนื่องมาจากเป้าหมายของหลักสูตรที่มุ่งหวังให้ผู้เรียนสามารถเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพและประสบความสำเร็จในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมแห่งอนาคต และในปัจจุบัน ความหมายของหลักสูตรหมายถึง มวลประสบการณ์ทางการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ รายวิชา กลุ่มวิชา เนื้อหาสาระ รวมทั้งกิจกรรมต่างๆ ที่ได้ดำเนินการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน อย่างมีประสิทธิภาพ

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์ (2556, หน้า 54) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หมายถึง มวลประสบการณ์ที่จัดให้กับผู้เรียน โดยมีการวางแผนไว้ล่วงหน้า อย่างเป็นขั้นตอน กำหนดไว้ในเอกสารเพื่อเป็นแม่บทในการจัดการเรียนการสอนตามระดับชั้น

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2556, หน้า 19) กล่าวว่า หลักสูตรถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งที่จะทำให้การจัดการศึกษามีคุณภาพ เพราะหลักสูตรคือแนวทางในการจัดการศึกษาที่จะทำให้ผู้เรียน เก่ง ดี และมีความสุขในการหาความรู้ตามจุดมุ่งหมายของชาติ

สังัด อุทรานันท์ (2555, หน้า 31-33) ได้ให้ความหมายของไว้ว่า หลักสูตร หมายถึง การจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่โดยไม่ใช้พื้นฐานของหลักสูตรเดิม และหมายรวมถึงการผลิตเอกสารต่างๆ สำหรับผู้เรียนด้วย

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 9 กำหนดให้การจัดหลักสูตรและกระบวนการจัดการศึกษาให้เกิดจากการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชนและองค์การต่างๆ ในท้องถิ่น (มาตรา 9 วงเล็บ 6)

จะทำให้ได้หลักสูตรที่ผู้เรียนได้เรียนรู้จริงและการแก้ปัญหาของตน และท้องถิ่น

จากความหมายและความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรที่กล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรเป็นการออกแบบหลักสูตรให้มีความสอดคล้องกับบริบทของแต่ละท้องถิ่นเพื่อนำไปพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

3.1.2 การวางแผนและพัฒนาหลักสูตร

หัวใจสำคัญของการวางแผนหลักสูตรและพัฒนาหลักสูตรอยู่ที่ความสามารถของครูในการบูรณาการความสนใจ และความต้องการของเด็กแต่ละคน ความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก ปรัชญาการสอนของครู บริบทที่โรงเรียนตั้งอยู่ รวมตลอดถึงประเมินผลเข้าด้วยกัน (ปฤณิกา วรรณรังษี, 2558, หน้า 52) กล่าวว่า มีวิธีต่างๆ มากมายที่ใช้ในการวางแผนหลักสูตรที่นี้จะกล่าวถึง 3 วิธี คือ 1.) กรอบการสอน (Written plans) กรอบการสอนถือเป็นวิธีการหนึ่งในการวางแผนและพัฒนาหลักสูตร โดยเฉพาะกับครูที่ยังไม่มีประสบการณ์ในการสอนมาก่อน กรอบการสอนเป็นเสมือนโครงร่างของหลักสูตรที่ใช้สำหรับการเรียนรู้ของเด็ก กระบวนการหรือวิธีการสอนอาจวางแผนเป็นวัน เป็นสัปดาห์ หรือเป็นเดือนก็ได้ 2.) การวางแผนโดยกำหนดจุดประสงค์ (Planning by objectives) การวางแผนโดยกำหนดจุดประสงค์เป็นวิธีการในการพัฒนาหลักสูตรซึ่งเป็นลักษณะทางการมากกว่าการเขียนกรอบการสอนเพราะการวางแผนโดยกำหนดจุดประสงค์สามารถนำไปสู่การเขียนแผนการสอน (Lesson plans) ได้ การกำหนดจุดประสงค์ที่นี้มักเป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม (Behavioral objectives) ซึ่งหมายถึงความถี่ที่เด็กจำเป็นต้องรู้ ผ่านประสบการณ์ปัจจัย 23 ประการที่ควรคำนึงถึงในการพัฒนาจุดประสงค์ของหลักสูตร คือ ความรู้ ความเข้าใจที่เด็กมีอยู่เดิม และสิ่งที่เด็กสนใจ ทั้งนี้เพราะหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพพัฒนามาจากประสบการณ์และความสนใจของเด็ก 3.) การวางแผน โดยใช้หลักสูตรใยแมงมุม (Webbing) หลักสูตรใยแมงมุมคือ หรือในบางตำราเรียกว่า แผนที่ความคิด (Mind mapping) เป็นกระบวนการที่ครูใช้ในการพัฒนาแผนผัง (Diagram) โดยมีพื้นฐานมาจากหัวข้อหรือหน่วยการเรียนรู้โดยจะบูรณาการกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ เข้าด้วยกัน

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่าการสร้างหลักสูตรที่เหมาะสมนั้น ครูผู้สอนระดับปฐมวัยจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของเด็กให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยให้เด็กมีพัฒนาการทั้ง 4 ด้านครบทุกด้าน โดยกำหนดเนื้อหาสาระในการจัดกิจกรรมโดยคำนึงถึงความต้องการของเด็กแต่ละบุคคลเพื่อพัฒนาเด็กทุกคนให้มีความพร้อมในการใช้ชีวิตประจำวันของตนเอง

3.2 ด้านการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก

การจัดสภาพแวดล้อมสำหรับเด็กปฐมวัยมีจุดมุ่งหมายเพื่อกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้และได้รับประสบการณ์จากการอยู่ร่วมกัน ส่งเสริมความเป็นอิสระ การตัดสินใจ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การควบคุมตัวเอง รวมถึงลดถึงการค้นพบโดยผ่านการเล่น นอกจากนี้ยังมุ่งให้เด็กมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีความสนุกสนานปลอดภัย

การจัดสภาพแวดล้อมในชั้นเรียน ห้องเรียนสำหรับเด็กปฐมวัยควรมีขนาดใหญ่เพราะเด็กต้องการพื้นที่ในการทำงาน เคลื่อนไหว และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ โดยไม่รู้สึกรอคอย การจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียนควรยืดหยุ่นได้ และมีชีวิตชีวา ภายในห้องเรียนควรจัดเป็นศูนย์การเรียนรู้และมุมต่างๆ

ด้านสติปัญญาและภาษา รวมถึงลดถึงพัฒนาการด้านสังคม อารมณ์ นอกจากนี้ควรคำนึงถึงเนื้อหาสาระของหลักสูตรด้วย

การจัดสภาพแวดล้อมนอกชั้นเรียน ประสบการณ์นอกชั้นเรียนถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการจัดสิ่งแวดล้อมเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ของเด็ก ประสบการณ์การเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกชั้นเรียนมีความสำคัญเท่าเทียมกัน ในการจัดสภาพแวดล้อมนอกชั้นเรียน ความปลอดภัยมีความสำคัญมาก เพื่อให้เด็กมีโอกาสเล่นอย่างอิสระ การออกแบบสนามและเครื่องเล่นที่ไม่เหมาะสมรวมถึงการขาดการดูแลรักษา อุปกรณ์เครื่องเล่นสนามต่างๆ จะส่งผลให้เกิดอุบัติเหตุในการเล่นได้ นอกจากนี้พื้นที่ว่างรอบๆ เครื่องเล่นควรมีอย่างเพียงพอเพื่อหลีกเลี่ยงความแออัดของกลุ่มเด็กและครูควรแนะนำเด็กเกี่ยวกับความปลอดภัยในการเล่นเครื่องเล่นสนาม

สรุปได้ว่า การจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียน ควรคำนึงว่า เด็กมีความแตกต่างจากผู้ใหญ่ความต้องการในการใช้พื้นที่แตกต่างกัน เพราะเด็กตัวเล็กจะเคลื่อนไหรรวดเร็ว และต้องการพื้นที่มาก ห้องเรียนสำหรับเด็กปฐมวัย จึงควรมีขนาดใหญ่พอที่จะทำงาน และอยู่ร่วมกับผู้อื่นโดยไม่รู้สึกรอคอย การจัดสภาพภายในห้องควรให้มีชีวิตชีวา มีสภาพคล้ายบ้าน และจัดห้องเรียนให้ถูกสุขลักษณะปลอดภัย

การจัดสภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียน มีความสำคัญไม่น้อยกว่าสภาพแวดล้อมในห้องเรียน กล่าวได้คือ พื้นที่นอกห้องเรียนที่เด็กเล่นแต่ละคนควรมีพื้นที่อย่างน้อยประมาณ 100-150 ตารางฟุต เพื่อที่เด็กจะได้ใช้พื้นที่เหล่านั้นในการกระโดด การปีนตลอดจนการออกกำลังกายเพื่อพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ได้ การจัดพื้นที่สนาม และจะต้องมีพื้นที่สนามไม่ควรเป็นคอนกรีตทั้งหมดแต่ควรมีบางส่วนเพื่อให้ใช้จักรยานเล่นได้ และจะต้องมีพื้นที่ที่เด็กสามารถทำกิจกรรมขุดดินทรายตลอดจนการปลูกต้นไม้ได้

ส่วนอุปกรณ์ที่ติดตั้งนั้นจะต้องพิจารณาอุปกรณ์ได้จะโยกย้ายนำไปใช้ประโยชน์ในห้องได้
ก็ไม่ควรติดตั้งถาวร ควรเก็บไว้และติดตั้งเมื่อต้องการใช้เท่านั้น

สรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กนั้น จะต้องจัด
สภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ให้มีความหลากหลาย กระตุ้นให้เด็กเกิดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพัฒนาการ ความปลอดภัยและเหมาะสมกับวัยของเด็ก จัดห้องเรียนให้มีบรรยากาศ
เหมือนเป็นบ้านของเด็กเองเด็กจะเกิดความเคยชินและอยากที่จะเรียนรู้มากขึ้นทำให้เด็ก
อยากมาโรงเรียน และเด็กมีความสุข

3.3 ด้านการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก

ผู้สอนมีความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมเด็กอย่างมาก ผู้สอนต้องเปลี่ยน
บทบาทจากผู้บอกความรู้ หรือสั่งให้เด็กทำ มาเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัด
สภาพแวดล้อมประสบการณ์และจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการ และเด็กที่ผู้สอนและเด็กมี
ส่วนร่วมทั้ง 2 ฝ่าย โดยผู้สอนจะเป็นผู้สนับสนุน ชี้แนะ และเรียนรู้ร่วมกับเด็ก ส่วนเด็กเป็น
ผู้ลงมือกระทำเรียนรู้ และค้นพบด้วยตัวเอง ดังนั้นผู้สอนจะต้องยอมรับเห็นคุณค่า รู้จักและ
เข้าใจเด็กแต่ละคนที่ตนดูแลรับผิดชอบก่อน เพื่อจะได้วางแผนสร้างสภาพแวดล้อม และจัด
กิจกรรมที่จะส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ผู้สอน
ต้องรู้จักพัฒนาตนเอง ปรับปรุง ใช้เทคนิคการจัดกิจกรรมต่างๆ ให้เหมาะสมกับเด็ก
(กรมวิชาการ, 2546 ข, หน้า 6)

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย (2546, หน้า 53) ได้กล่าวถึง การกำหนด
ตารางเรียน หรือตารางกิจกรรมในชั้นอนุบาล ว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากทั้งนี้เพื่อช่วย
ให้เด็กมีพัฒนาการทั้งกาย และใจ หากไม่กำหนดเช่นนั้นเด็กอาจทำกิจกรรมหนึ่งนาน
เกินไปจนเหนื่อยหรือเครียด ทำให้หงุดหงิดแล้วทำกิจกรรมอื่นต่อไปไม่ได้ผลเต็มที่ ในการ
จัดตารางประจำวันต้องคำนึงถึงพัฒนาการและจิตวิทยา เด็กดังนี้

1. ระยะเวลาสำหรับทำกิจกรรมที่ต้องใช้ความคิดหรือออกกำลังกาย
เด็ก 3-4 ขวบ ควรจัดเวลาเอาไว้ 10-15 นาที
เด็ก 5-6 ขวบ ควรจัดเวลาเอาไว้ 20-30 นาที

2. กิจกรรมที่นอกเหนือจากข้อ 1 เช่น การทำงานศิลปะ การเล่น
กลางแจ้ง ควรใช้เวลาให้มากขึ้น คือ ตั้งแต่ 40-60 นาทีหรือมากกว่านั้น

ในการจัดทำกิจกรรมในหนึ่งวันจะต้องนำเอากิจกรรมข้อ 1 และ 2
มาสลับกันเพื่อว่าหลังจากต้องใช้สมองหรือกำลังกายมากก็เปลี่ยนเป็นกิจกรรมที่เบาๆ
สบายๆ เด็กจะได้พักผ่อน

3.3.1 ปัจจัยที่ครูควรคำนึงในการจัดตารางกิจกรรม

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2556, หน้า 74-75) ได้กล่าวถึงปัจจัยในการวางแผนจัดตารางกิจกรรมเอาไว้ 14 ประการ ทั้งนี้เพื่อช่วยให้ครูสามารถจัดประสบการณ์ให้กับเด็กได้อย่างเหมาะสมดังนี้ 1.) การทำงานร่วมกันบางวันหรือบางเวลา 2.) การตัดสินใจเองในการเล่น ทำงาน หรือพักผ่อน 3.) การเรียนทักษะใหม่ทั้งเดี่ยวและเป็นหมู่ 4.) การเพิ่มความสนใจของนักเรียน 5.) การรักษาสมดุรกิจกรรมที่ต้องการความเงียบ และกิจกรรมที่ต้องการความครื้นเครงทั้งในร่มและกลางแจ้ง 6.) การให้นักเรียนมีโอกาสนในการแสดงออกต่างๆ ทั้งภายในโรงเรียนและบ้าน หรือสถานที่อื่นๆ ที่น่าสนใจ 7.) การฝึกนักเรียนให้ทำงานคนเดียว เช่น อ่านหนังสือและคิด 8.) การพานักเรียนไปเยี่ยมชมสถานที่ต่างๆ ทั้งภายในโรงเรียนและบ้าน หรือสถานที่อื่นๆ ที่น่าสนใจ 9.) การฝึกปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน มีนิสัยการทำงานที่ดี มีวินัย และการบังคับตนเอง 10.) การสร้างค่านิยมทางสังคมให้นักเรียนเป็นที่ยอมรับของกลุ่ม มีความเป็นตัวของตัวเอง 11.) การสร้างความพร้อมของนักเรียนในการอ่าน การพูด การคำนวณ การเขียนตามจุดมิกาวะ 12.) การช่วยให้นักเรียนเติบโตเป็นผู้กล้าแสดงออกในทางสร้างสรรค์ในด้านต่างๆ อาทิ ทางดนตรี การให้จังหวะ ละคร ศิลปะ และเกมต่างๆ 13.) การการกระตุ้นให้นักเรียนสำรวจค้นคว้าสิ่งแวดล้อมธรรมชาติด้วยการสังเกต สืบสวน ทดลอง และประสบการณ์ 14.) การให้ผู้ปกครองมีโอกาสสังเกตและเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน

3.1.2 กิจกรรมประจำวันต่างๆ สำหรับเด็กปฐมวัย

กิจกรรมการจัดประสบการณ์ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 มีดังนี้ 1.) กิจกรรมเสรี เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กเล่นอิสระตามมุม เล่นมุมประสบการณ์หรือศูนย์การเรียนรู้ต่างๆ ที่จัดไว้ในห้องเรียนเพื่อช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ เกิดความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ และสามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง เช่น มุมบล็อก มุมหนังสือ มุมบ้าน มุมดนตรี มุมวิทยาศาสตร์ มุมหม้อ มุมร้านค้า มุมเล่นน้ำหรือมุมเล่นทราย ฯลฯ การจัดมุมเล่นมุมประสบการณ์หรือศูนย์การเรียนรู้ ครูสามารถจัดได้ตามความเหมาะสมขึ้นอยู่กับขนาดสภาพของห้องเรียน และเนื้อหาตามแผนการจัดประสบการณ์ เช่น อาจจะเป็นปรับเปลี่ยนสื่อ อุปกรณ์ในมุมเล่นเพื่อสร้างบรรยากาศ แรงจูงใจหรืออาจจะขยายลดขนาดพื้นที่แต่ละมุมได้ตามความเหมาะสม 2.) กิจกรรมสร้างสรรค์ เป็นกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาเด็กให้แสดงออกทางอารมณ์ความรู้สึก ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ โดยใช้ศิลปะหรือวิธีการต่างๆ เป็นเครื่องมือเช่น การวาดภาพ ระบายสี พิมพ์ภาพ ปั้น ฉีก ตัดปะ การประดิษฐ์คิดค้นสิ่ง

ใหม่ ฯลฯ การทำกิจกรรมเหล่านี้จะเน้นที่กระบวนการทำงานมากกว่าผลงาน ครูควรจัดกิจกรรมดังกล่าวทุกวัน และเลือกจัดตามความเหมาะสม3.) กิจกรรมเสริมประสบการณ์ เป็นกิจกรรมในวงกลม หรือกิจกรรมที่เป็นกลุ่มย่อยกลุ่มใหญ่ ซึ่งจัดให้เด็กได้มีโอกาสฟัง พูด สังเกต คิด และปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเรื่องที่เรียนโดยจัดในรูปแบบต่างๆ เช่น สนทนา อภิปรายซักถาม สาธิต ทดลอง เล่านิทาน เล่นบทบาทสมมติ ร้องเพลง เล่นเกม ท่องคำคล้องจอง ดิ่กษานอกสถานที่ 4.) กิจกรรมกลางแจ้งเป็นกิจกรรมที่ช่วยพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อเล็ก และการทำงานประสานสัมพันธ์ของอวัยวะต่างๆ การเล่นกลางแจ้งเป็นการตอบสนองความต้องการตามธรรมชาติของเด็ก ช่วยให้เด็กมีร่างกายแข็งแรง อารมณ์ จิตใจเบิกบาน สดชื่น มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับเด็กและผู้ใหญ่ ช่วยให้เด็กมีร่างกายแข็งแรง อารมณ์ จิตใจเบิกบาน สดชื่น มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับเด็กและผู้ใหญ่ ทำให้รู้บทบาทของการเล่นและการอยู่ร่วมกัน กิจกรรมกลางแจ้งได้แก่ การเล่นเครื่องเล่นสนาม เล่นเครื่องเล่นประเภทลาก เช่น จู๋ เล่นทราย เล่นน้ำ ถีบจักรยาน สามล้อ เคลื่อนไหวข้ามสิ่งกีดขวางง่ายๆ เล่นเกมและการละเล่นพื้นเมืองต่างๆ 5.) กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ เป็นกิจกรรมที่ให้เด็กได้เคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกายตามจังหวะอย่างอิสระ โดยใช้เสียงเพลง คำคล้องจอง เครื่องเคาะจังหวะ และอุปกรณ์อื่นๆ ประกอบการเคลื่อนไหว เพื่อส่งเสริมให้เด็กจินตนาการความคิดสร้างสรรค์ รู้จังหวะและควบคุมการเคลื่อนไหวของตนเองได้6.) เกมการศึกษา เป็นเกมการเล่นที่ฝึกการสังเกต พัฒนาการกระบวนการคิด และเกิดความคิดรวบยอด เกมการศึกษามีกฎกติกาต่างๆ เด็กสามารถเล่นคนเดียวหรือเล่นเป็นกลุ่มได้ เกมการศึกษาที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัย เช่น เกมการจับคู่สิ่งที่มีเหมือนกัน เกมการแยกประเภท จัดหมวดหมู่ เกมเรียงลำดับ เกมการสังเกตละเอียดของภาพ เกมการหาความสัมพันธ์ ฯลฯ

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กปฐมวัย ครูผู้สอนควรจัดกิจกรรมในแต่ละวันให้ครบทั้ง 6 ด้าน เพื่อพัฒนาเด็กให้มีพัฒนาการครบทั้ง 4 ด้าน ภายใต้การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้มากที่สุด

3.4 ด้านการบูรณาการเรียนรูู้

การจัดการเรียนการสอนในระดับปฐมวัยยึดหลักการบูรณาการที่ว่า หนึ่งแนวคิดเด็กสามารถเรียนรู้ได้หลายกิจกรรม หนึ่งกิจกรรมเด็กสามารถเรียนรู้ได้หลายทักษะ และหลายประสบการณ์สำคัญ ดังนั้นเป็นหน้าที่ของครูผู้สอนจะต้องวางแผนการจัดประสบการณ์ในแต่ละวันให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านการเล่น ที่หลากหลายกิจกรรม หลากหลายทักษะ หลากหลายประสบการณ์ สำคัญอย่างเหมาะสมกับวัยและพัฒนาการ เพื่อให้บรรลุ

จุดหมายของหลักสูตรแกนกลางที่กำหนดไว้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 6)

การบูรณาการ เป็นการจัดการเรียนรู้โดยใช้ความรู้ความเข้าใจและทักษะในศาสตร์หรือวิชาต่างๆ มากกว่า 1 วิชาขึ้นไปรวมเข้าด้วยกัน ภายใต้เรื่องราวโครงการหรือกิจกรรมเดียวกันเพื่อแก้ปัญหาหรือแสวงหาความรู้ ความเข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544, หน้า 1)

3.4.1 กรอบแนวคิดที่สำคัญในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

1.) ครูผู้สอนมีความเชื่อมั่นและเข้าใจตรงกันในเรื่องการจัดการเรียนรู้ 2.) ครูผู้สอนได้วางแผนและประเมินผลร่วม 3.) ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ 4.) เน้นการเรียนรู้ที่เกิดการเชื่อมโยงมากกว่าการเรียนรู้ที่เกิดจากเนื้อหาใดเนื้อหาหนึ่ง

3.4.2 ลักษณะสำคัญของการบูรณาการ

กระทรวงศึกษาธิการ (2544, หน้า 4) ได้กำหนดลักษณะสำคัญของการบูรณาการ ไว้ดังนี้ 1) เป็นการบูรณาการระหว่างความรู้และกระบวนการเรียนรู้ 2) เป็นการบูรณาการระหว่างพัฒนาการทางด้านความรู้และทางด้านจิตใจ 3) เป็นการบูรณาการระหว่างความรู้และการปฏิบัติ 4) เป็นการบูรณาการระหว่างสิ่งที่อยู่ในห้องเรียนและสิ่งที่อยู่ในชีวิตจริง 5) เป็นการบูรณาการระหว่างวิชาต่างๆ

3.4.3 ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

กระทรวงศึกษาธิการ (2544, หน้า 17) ได้กำหนดขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ดังนี้ 1.) กำหนดเรื่องที่จะสอน โดยการสอนหลักสูตรและวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของเนื้อหาที่มีความเกี่ยวข้องกัน เพื่อนำมากำหนดเป็นหัวเรื่องความคิดรวบยอด หรือปัญหา 2.) กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยการศึกษาจุดประสงค์ของวิชาหลัก และวิชาลงที่นำมาบูรณาการ และกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ในการสอนสำหรับหัวข้อเรื่องนั้นๆ เพื่อการวัดการประเมินผล 3.) กำหนดเนื้อหาย่อย เป็นการกำหนดเนื้อหาย่อยๆ สำหรับการเรียนรู้ให้สนองจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ 4.) วางแผนการสอน เป็นการกำหนดรายละเอียดของการสอนตั้งแต่ต้นจนจบโดยการเขียนแผนการสอนทั่วไป คือ สารระสำคัญ จุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน การวัดการประเมินผล 5.) ปฏิบัติการสอน เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในแผนการสอน รวมทั้งการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนความสอดคล้องกันของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผลสำเร็จของการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ ฯลฯ โดยมีการบันทึกจุดเด่น จุดด้อย ไว้สำหรับปรับปรุงและพัฒนา 6.) การประเมิน ปรับปรุงและพัฒนาเป็นการนำผลที่ได้จากการบันทึกรวบรวมไว้ขณะปฏิบัติการสอน มาวิเคราะห์เพื่อปรับปรุง

พัฒนาการสอนแบบบูรณาการให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3.4.4 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ

การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ไปสอดแทรกในกลุ่มประสบการณ์ต่างๆ ครูต้องคำนึงถึงการเชื่อมโยง หรือความเกี่ยวพัน กับเรื่องนั้นๆ และสามารถหลอมรวมจุดประสงค์การเรียนรู้เข้าด้วยกันได้ เมื่อครูกำหนด เรื่องและสร้างเครือข่ายของเรื่องที่โยงความสัมพันธ์และหลอมรวมจุดประสงค์ให้เป็นเรื่อง ที่สมบูรณ์ โดยจัดคิดทำเป็นแผนผังความคิดได้แล้ว เรียกว่าหน่วยการเรียนรู้ ครูจะต้องใช้ วิธีการสอนที่เหมาะสมกับเรื่องดังกล่าว ซึ่งมีมากมายหลายวิธี และต้องคำนึงหลักการ สำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการที่สอดคล้องกับมาตรา 24 ของ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ดังนี้ (บุรุษย์ ศิริมหาสาคร, หน้า 103-104)

- 1.) การจัดการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยการกระตุ้นให้ผู้เรียน กระตือรือร้นมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการเรียนการสอน
- 2.) การส่งเสริมให้นักเรียนได้ ร่วมการจัดทำงานกลุ่มลักษณะต่างๆ อย่างหลากหลาย และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ ลงมือทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเอง
- 3.) การจัดประสบการณ์ตรงให้แก่ผู้เรียน โดยให้ผู้เรียน ได้มีโอกาสได้เรียนรู้จากสิ่งที่เป็นรูปธรรม เข้าใจง่าย ตรงกับความเป็นจริง สามารถนำไปใช้ ในชีวิตประจำวันอย่างได้ผลและส่งเสริมให้ได้มีโอกาสปฏิบัติจริง จนเกิดทักษะความ ชำนาญ
- 4.) การจัดบรรยากาศในชั้นเรียนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกล้าคิดกล้าทำ โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีโอกาสที่จะแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิดของตนเองต่อสาธารณชน หรือเพื่อนร่วมชั้นเรียน ทั้งนี้เพื่อสร้างความมั่นใจให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน
- 5.) การปลูกฝัง จิตสำนึก ค่านิยม และจริยธรรมที่ถูกต้องดีงาม ให้ผู้เรียนสามารถจำแนกแยกแยะความ ถูกต้องดีงามและความเหมาะสมได้ด้วยเหตุผล มีความกล้าหาญทางจริยธรรมและแก้ไข ปัญหาด้วยปัญญาและสามัคคี

สรุปการบูรณาการการเรียนรู้ เป็นสิ่งสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอน โดยครูผู้สอนจะต้องจัดกิจกรรมที่หลากหลาย มีนวัตกรรมใหม่ๆ เข้ามามีส่วนร่วมใน การ บูรณาการจัดการเรียนการสอนให้เด็กได้รับความรู้ที่แปลกใหม่ และในขณะเดียวกันเด็ก ก็จะสามารถที่จะบูรณาการการเรียนรู้ของตนเอง ผ่านการเรียนรู้การเล่นซึ่งจะส่งผลต่อ พัฒนาการทั้ง 4 ด้าน

3.5 ด้านการประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก

การประเมินผลพัฒนาการเด็ก หมายถึง ความรู้ความเข้าใจของครูที่มีต่อพัฒนาการการเรียนรู้ความสนใจ และความต้องการของเด็กแต่ละคน การประเมินผลนั้นถือเป็นกระบวนการที่สำคัญและจำเป็นมากในการจัดการเรียนการสอน การประเมินผลพัฒนาการที่ดีควรเป็นไปอย่างต่อเนื่องสอดคล้องกับการเรียนการสอน ความสนใจและพัฒนาการของเด็กแต่ละคน การประเมินผลพัฒนาการที่ดีนั้น มิได้มีแต่เฉพาะการทดสอบหรือการตัดเกรดให้คะแนนเด็กหรือผู้เรียนเท่านั้น แต่ควรรวมถึงเครื่องมือชนิดอื่น ๆ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการด้วย เช่น การสังเกต และแฟ้มผลงานเด็ก เป็นต้น (ปญญาวรรณรังษี, 2558, หน้า 3)

การประเมินเด็กระดับปฐมวัยยึดวิธีการสังเกตเป็นส่วนใหญ่ ต้องสังเกตและประเมินทั้งการสอนของตนและพัฒนาการเรียนของเด็กว่าได้บรรลุตามจุดประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ ผลที่ได้จากการสังเกตพัฒนาการ จากข้อมูลเชิงบรรยายจากการรวบรวมผลงาน การแสดงออกในสภาพที่เป็นจริง ข้อมูลจากครอบครัวของเด็ก ตลอดจนการประเมินตนเอง หรือผลงานสามารถบอกได้ว่าเด็กเกิดการเรียนรู้และมีความก้าวหน้าเพียงใด ข้อมูลจากการประเมินพัฒนาการจะช่วยผู้สอนในการวางแผนการจัดกิจกรรม ชี้ให้เห็นในความต้องการพิเศษของเด็กแต่ละคนใช้เป็นข้อมูลในการติดต่อสื่อสารกับพ่อ แม่ผู้ปกครองเด็ก และขณะเดียวกันยังใช้ประเมินประสิทธิภาพการจัดการศึกษาให้เด็กในวัยนี้ได้อีกด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 ข, หน้า 6)

3.5.1 วัตถุประสงค์ของการประเมินพัฒนาการของเด็กปฐมวัย

แม็คเคฟี และลีอง (McAfee & Leong, 1994, pp. 36-40)

ได้สรุปถึงวัตถุประสงค์ของการประเมินผลพัฒนาการเด็กปฐมวัย ดังต่อไปนี้ 1.) การประเมินผลพัฒนาการเด็กปฐมวัยเกิดขึ้นเนื่องจากความต้องการที่จะเข้าใจพัฒนาการและความก้าวหน้าของเด็ก เนื่องจากครูอนุบาลเป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดกับเด็ก บางครั้งอาจเป็นการยากสำหรับครูที่จะสังเกตเห็นพัฒนาการและการเรียนรู้ของลูกศิษย์ตน พัฒนาการของเด็กเกิดขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป การเรียนรู้ของเด็กเกิดขึ้นจากกลุ่มเพื่อน หรือสิ่งแวดล้อมที่เด็กทำงานหรือเล่นนั้น เพราะฉะนั้นครูควรมีการประเมินผลพัฒนาการของเด็กอย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอครูอาจมีการเปรียบเทียบผลงานของเด็กที่ทำในเดือนนี้กับผลงานที่เด็กทำในเดือนที่ผ่านมาเพื่อดูพัฒนาการของเด็ก และประเมินผลงานดูพัฒนาการปฏิสัมพันธ์และบทบาทของเด็กในขณะที่อยู่ในกลุ่มเพื่อนว่าเด็กมีปฏิสัมพันธ์พัฒนาการและบทบาทเป็นอย่างไร เพราะสิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนมีผลต่อพัฒนาการการเรียนรู้ของเด็กทั้งสิ้น 2.)

ข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลพัฒนาการเด็กปฐมวัยจะมีประโยชน์ในการวางแผน
 โปรแกรมการเรียนการสอนและการตัดสินใจต่างๆ ที่มีผลต่อเด็กปฐมวัยโดยส่วนใหญ่ครู
 อนุบาลจะนำข้อมูลที่ได้จากการประเมินเด็กอย่างต่อเนื่อง และนำมาเสนอมาใช้ในการทำ
 ความเข้าใจโดยแต่ละคนข้อมูลต่างๆ เหล่านี้จะช่วยครูในการวางแผนและตัดสินใจเกี่ยวกับ
 โปรแกรมการเรียนการสอนของตน เช่น ครู อาจนำข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลมาใช้ในการ
 เลือกสื่อการเรียนการสอนแบบจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับเด็กในชั้นของตนนอกจากนั้น
 ข้อมูลต่างๆ ที่ครูได้ยังช่วยให้ครูวางแผนการจัดกิจกรรมต่างๆ ในชั้นเรียนได้อย่างเหมาะสม
 เช่น กิจกรรมที่จัดแต่ละอย่างควรใช้เวลามากหรือน้อยเพียงใด ควรจัดศูนย์การเรียนรู้
 อย่างไร ในรูปแบบไหน เพื่อสนองความต้องการและความสนใจของเด็ก เป็นต้น ข้อมูลที่ได้
 จรจากการประเมินและต่อเนื่อง นำเสนอ มีการจัดบันทึกไว้เป็นอย่างดีสามารถช่วยเปลี่ยน
 หรือยืนยัน ทศนคติ ความคิดเห็นหรือความคาดหวังที่ครูหรือพ่อแม่ผู้ปกครองมีต่อเด็กของ
 ตนได้ นอกจากนี้ยังช่วยให้ครูเรียนรู้และรับรู้รวมตลอดถึงพัฒนาความเข้าใจและยอมรับ
 เด็กที่ตนสอนได้ดียิ่งขึ้น การประเมินผลที่ดีช่วยให้ครูเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ของเด็กที่ตน
 สอนมากขึ้น 3.) การประเมินผลเด็กปฐมวัยจะช่วยให้ทราบถึงเด็กซึ่งอาจต้องการความ
 ช่วยเหลือเป็นพิเศษ เช่น เด็กที่มีปัญหาเกี่ยวกับการพูดหรือการได้ยิน อาจต้องมีการแนะนำ
 พ่อแม่ ผู้ปกครองให้นำเด็กไปปรึกษาผู้ที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านนี้โดยเฉพาะ เป็นต้น
 นอกจากนี้การประเมินผลพัฒนาการยังช่วยให้ครูค้นพบซึ่งมีพัฒนาการบางด้านล่าช้ามาก
 ซึ่งต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษ 4.) การประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัยมีจุดประสงค์เพื่อการ
 เก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับเด็กโดยมีการรายงานผลการสื่อสารให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง
 และบุคคลที่เกี่ยวข้องทราบ โดยทั่วไปครูอนุบาลจำเป็นต้องมีการรายงานผลพัฒนาการ
 ความก้าวหน้าของเด็กให้ผู้ปกครองและบุคคลที่เกี่ยวข้องทราบ ข้อมูลที่ครูนำมารายงาน
 หรือสื่อสารกับผู้ปกครองหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องควรเป็นข้อมูลที่เชื่อถือได้ มีการบันทึก
 ข้อมูลอย่างเป็นระบบมีความต่อเนื่องและสม่ำเสมอเพื่อให้ได้ภาพพจน์ที่ชัดเจนและถูกต้อง
 ที่สุดเกี่ยวกับตัวเด็ก ข้อมูลไม่ควรมาจากความคาดหวังของครูหรือข้อสรุปแบบกว้างๆ
 ขาดตัวอย่างที่ชัดเจน ข้อมูลต่างๆ ที่รายงานหรือสื่อสารกับผู้ปกครองหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับ
 เด็กควรมีความสัมพันธ์เหมาะสมกับบทบาทของผู้เกี่ยวข้องกับผู้เด็กแต่ละกลุ่ม ข้อมูลที่
 เกี่ยวข้องกับเด็กไม่ควรมีการพูดคุย หรือเปิดเผยกับบุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องยกเว้นจะได้รับการ
 อนุญาตหรือยินยอมจากพ่อแม่ หรือผู้ปกครองเท่านั้น

3.5.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผล

โลแกน และโลแกน (Logan & Logan, 1974, p. 384 อ้างถึงใน ปุณิกา วรรณรังษี, 2558, หน้า 64) ได้เสนอเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลต่างๆ เอาไว้ดังนี้

การประเมินผลพัฒนาการของเด็ก การประเมินผลพัฒนาการของเด็กทางสติปัญญาทัศนคติการรับรู้ การเคลื่อนไหว และพัฒนาการทางร่างกาย ฯลฯ ของเด็ก สามารถใช้เครื่องมือดังต่อไปนี้

1. แบบทดสอบมาตรฐานต่างๆ (Standardized test) ทั้งที่ทำเป็นกลุ่มและเป็นรายบุคคล

2. แบบทดสอบพัฒนาการทางร่างกาย

3. แบบทดสอบความพร้อมในด้านต่างๆ

4. แบบวัดสติปัญญา

5. แบบวัดความคิดสร้างสรรค์

6. แบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้นเพื่อจุดประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง

7. การสังเกตจากตัวครู พ่อแม่ ผู้เชี่ยวชาญ ฯลฯ

8. การสัมภาษณ์และการถามคำถามจากบุคคลากรต่างๆ

ในโรงเรียน พ่อแม่ ตัวเด็กและผู้เชี่ยวชาญ

9. การเขียนรายงานจากการสัมภาษณ์

10. การพิจารณาจากผลงานในด้านต่างๆ ของเด็ก

สรุปการประเมินพัฒนาการถือเป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาเด็กปฐมวัยซึ่งควรมีการประเมินพัฒนาการอย่างต่อเนื่องและมีหลักฐานการประเมินเพื่อให้เกิดความเชื่อถือและเป็นข้อเท็จจริงในตัวเด็ก และการประเมินนี้ยังช่วยให้ครูทราบถึงพัฒนาการของเด็กแต่ละคน เพื่อที่ครูจะได้นำพัฒนาการของเด็กมาดูแลความบกพร่องของเด็กแต่ละคนและก็จะได้พัฒนาให้ตรงจุด เพื่อเด็กจะได้มีพัฒนาการเป็นไปตามวัยของเด็กได้อย่างสมบูรณ์

3.6 ด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับครอบครัวของเด็ก

เด็กแต่คนมีความแตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากสภาพแวดล้อมที่เด็กเจริญเติบโตขึ้นมา ผู้สอน พ่อ แม่ และผู้ปกครองเด็กจะต้องมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลทำความเข้าใจพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก ต้องยอมรับและร่วมมือกันรับผิดชอบหรือถือเป็นหุ้นส่วนที่จะต้องช่วยกันพัฒนาเด็กให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการร่วมกัน ดังนั้นผู้สอนจึงมิใช่จะแลกเปลี่ยนความรู้กับพ่อแม่ ผู้ปกครองเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กเท่านั้น

แต่จะต้องให้พ่อแม่ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วยทั้งนี้ก็ได้หมายความว่าให้พ่อแม่ผู้ปกครองเป็นผู้กำหนดเนื้อหาหลักสูตรตามความต้องการโดยไม่คำนึงถึงหลักการจัดที่เหมาะสมกับวัยเด็ก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 ก, หน้า 7) พ่อแม่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการให้การศึกษาแก่ลูก นับตั้งแต่วัยทารกจนกระทั่งถึงวัยเข้าเรียนในโรงเรียนอนุบาล ดังกล่าวที่ว่า “พ่อแม่เป็นครูคนแรกของลูก” ลักษณะการสอนของพ่อแม่จะเป็นการสอนอย่างไม่เป็นทางการเป็นไปตามธรรมชาตินับตั้งแต่การสอนให้เด็กรู้จักช่วยตนเองในเรื่องการอาบน้ำ แต่งตัว รับประทานอาหาร ไปจนช่วยสอนเด็กทางด้านวิชาการ

ดังนั้นนอกจากครูจะเป็นผู้วางแผนหลักสูตรและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่เด็กปฐมวัยแล้วผู้ที่จะมีส่วนช่วยให้จุดมุ่งหมายของหลักสูตรบรรลุตามเจตนารมณ์ก็คือ พ่อ แม่ ผู้ปกครองของเด็กในโรงเรียนนั่นเอง การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบ้านและโรงเรียน เป็นการกระตุ้นให้พ่อแม่ ผู้ปกครองได้เข้ามามีส่วนร่วมในการให้การศึกษาแก่เด็กยิ่งขึ้น และเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพโดยความช่วยเหลือแนะนำจากครูในโรงเรียน ผู้บริหารและครูมีบทบาทสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบ้านและโรงเรียนบรรยากาศอันอบอุ่น เชื่อเชียว ทำให้พ่อแม่ผู้ปกครองควรรู้สึกสบายใจและสะดวกใจที่เข้ามาร่วมกิจกรรมของโรงเรียน ทั้งผู้บริหาร ครู และพ่อแม่ ผู้ปกครองควรตระหนักถึงความสำคัญความสัมพันธ์ระหว่างกันในส่วนที่จะช่วยพัฒนาให้เด็กเจริญเติบโตไปตามศักยภาพของแต่ละบุคคล (ปฎิภา วรณรังสี ,2558, หน้า 235)

3.1.6 ข้อเสนอแนะในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบ้านและโรงเรียน เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นทั้งครูและผู้ปกครองร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดในอัน ที่จะช่วยให้เด็กมีพัฒนาการครบทุกด้านข้อเสนอแนะอย่างกว้างๆ ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง บ้านและโรงเรียน มีดังต่อไปนี้คือ 1.) พ่อแม่มีทั้งสิทธิและความรับผิดชอบที่จะร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการตัดสินใจเกี่ยวกับการศึกษาและการดูแลเด็ก พ่อแม่ควรจะได้รับ การกระตุ้นให้สังเกตและมีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าวข้างต้น ครูมีหน้าที่และดำรงความสัมพันธ์กับผู้ปกครอง การสื่อสารระหว่างกันจะช่วยสร้างความเข้าใจที่ดีและการวางแผนเพื่อกระบวนการพัฒนาของเด็ก 2.) ครูแลกเปลี่ยนความรู้ทางด้านพัฒนาการเด็ก และแหล่งวิทยาการซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการสื่อสารและประชุมร่วมกัน ทั้งครูและพ่อแม่แลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการและ พัฒนาการของเด็กเพื่อช่วยในการดำเนินงานและประโยชน์ในการดูแลเด็กที่บ้านของพ่อแม่ผู้ปกครอง 3.) ครู พ่อ แม่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของเด็ก ควรมีการเปลี่ยนแปลงข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็ก ทั้งในกรณีที่เด็กต้องย้ายสถานที่เรียนกลางคัน หรือเด็กที่เลื่อนชั้นสูง

3.6.2 กิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์

Morrison (1998 อ้างถึงใน ھرรษา นิสวิเชียร, 2556 หน้า 237-238) กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ว่ามี 3 ประการด้วยกัน คือ 1.) การทํางาน วิธีที่ใช้กันโดยปกติเพื่อให้พ่อแม่ ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในกิจกรรม ก็คือ การทํางานที่กำหนดแล้วเสร็จ เช่น ทํานําที่สอนพิเศษ ผู้ช่วยครู หาทุน จัดการศึกษานอกสถานที่และทํารุทการ 2.) ภาระบวนาการ พ่อแม่มีส่วนร่วมในภาระบวนาการทางการศึกษา เช่น วางแผนหลักสูตร ตรวจสอบและเลือกแบบเรียน กรรมการในกิจกรรมต่างๆ บทบาทด้านนี้ของพ่อแม่ยังไม่ได้รับการยอมรับจากครูเท่าไรนัก เนื่องจากครูมักคิดว่าพ่อแม่ไม่มีทักษะพอ อย่างไรก็ตามถ้ามีการเตรียมที่ดีพ่อแม่ผู้ปกครองหลายคนอาจมีส่วนช่วยเหลือได้มาก 3.) การพัฒนา พ่อแม่มีโอกาสพัฒนาทักษะ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ต่อเด็ก ต่อโรงเรียน ต่อครู ต่อครอบครัว

Berger (1987 อ้างถึงใน ھرรษา นิสวิเชียร, 2556, หน้า 238-239) ได้เสนอแนะแนวทางวิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบ้านโรงเรียนโดยใช้วิธีการสื่อสารทางเดียวเพื่อแจ้งข่าวเกี่ยวกับแผนงานของโรงเรียนและสิ่งที่เกิดขึ้นในโรงเรียน อีกวิธีหนึ่งคือ การสื่อสารการมีปฏิสัมพันธ์ ระหว่างกัน ดังนี้ 1.) การสื่อสารทางเดียว ในระดับชั้นอนุบาล ครูประจำชั้นอาจออกจดหมายข่าวง่ายๆ ไปยังพ่อแม่ของเด็กเป็นประจำ หัวข้อและเรื่องราวในจดหมายข่าวอาจเป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นภายในโรงเรียน เกร็ดความรู้เกี่ยวกับด้านโภชนาการและการพัฒนาเด็ก เรื่องราวเกี่ยวกับเด็กแต่ละคนภายในชั้นเรียน เป็นต้น สำหรับครูที่ไม่ถนัดทางด้านศิลปะก็ไม่ต้องเป็นกังวลเกี่ยวกับรูปแบบของจดหมายข่าว อาจออกแบบง่ายๆ โดยมีภาพวาดของเด็กประกอบและถ้าไม่มีเครื่องพิมพ์ดีดก็ควรใช้วิธีเขียนด้วยลายมือก็ได้เพราะสิ่งที่สำคัญที่สุดอยู่ที่การได้ออกจดหมายข่าวแล้วเอกสารสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่จะขาดเสียมิได้ก็คือคู่มือผู้ปกครอง ในคู่มืออาจประกอบด้วยขั้นตอนการสมัครเข้าเรียน การเชื่อมต่อให้มีการเยี่ยมเยียนโรงเรียน รายงานการประชุม เหตุการณ์หรือวันพิเศษ ภาระบวการวัดผลสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ โปรแกรมพิเศษ ฯลฯ 2.) การสื่อสารสองทาง โรงเรียนควรมี นโยบายให้ผู้ปกครองมาพบครูได้ตลอดเวลาโดยไม่ต้องมีการนัดหมายล่วงหน้า ครูพ่อแม่ผู้ปกครอง ควรมีเจตคติที่ดีต่อการทํางานร่วมกันเพื่อประโยชน์อันจะเกิดขึ้นแก่เด็กเป็นสำคัญในระยะแรกที่โรงเรียนเปิดภาคเรียนใหม่ๆ ควรจัดการปฐมนิเทศผู้ปกครองเพื่อสร้างความคุ้นเคยและทําคความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติให้ตรงกันผู้บริหารควรสร้างบรรยากาศให้พ่อแม่เกิดความรู้สึกเป็นมิตรและกระตุ้นให้เข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน นอกจากการปฐมนิเทศแล้วบุคลากรของโรงเรียน

อาจใช้วิธีสื่อสารสองทางโดยการไปเยี่ยมถึงบ้าน การรับประทานอาหารร่วมกัน การโทรศัพท์ติดต่อเพื่อแจ้งข้อมูลต่างๆ เป็นต้น นอกจากนี้ เบอร์เกอร์ ยังได้เสนอแนะวิธีการที่สื่อสารที่ควรใช้ได้ตลอดทั้งปี ดังนี้ คือ 2.1) การเยี่ยมเยียนชั้นเรียน ครูประจำชั้นอาจเชิญผู้ปกครองมาเยี่ยมเยียนชั้นเรียนในโอกาสพิเศษ หรือในเวลาปกติ ครูควรจัดแผนป้ายสำหรับแจ้งข่าวสารถึงผู้ปกครอง และอาจนำผลงานของเด็กไปติดแสดงไว้ด้วยก็ได้ นอกจากนี้ ครูอาจนำแผนงานต่างๆ ที่ต้องการความร่วมมือจากผู้ปกครองมาประกาศตามวาระ ในกรณีที่คุณต้องการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชั้นเรียนจะต้องมีแนวทางปฏิบัติให้ชัดเจน และไม่ต้องการชักชวนล่วงหน้า ไม่ควรบังคับให้ผู้ปกครองต้องทำกิจกรรม ถ้าหากเขาไม่เต็มใจ ผู้ปกครองบางคนอาจพอใจที่จะนั่งสังเกตเงียบๆ บางคนอาจช่วยเหลือเด็กเป็นรายคน เช่น เล่นเกม อ่านหนังสือให้ฟัง คุยกับเด็กเกี่ยวกับงานที่กำลังทำ ถ้าหากครูต้องเชิญผู้ปกครองมาร่วมกิจกรรมเป็นพิเศษตามหัวข้อที่ครูเตรียมไว้ เช่น ครอบครัวของฉัน อาชีพของพ่อแม่ สัตว์เลี้ยง ฯลฯ ก็อาจทำได้โดยการวางแผนล่วงหน้า มีการติดต่อเชิญหนังสือด้วยอาจ หลีกเลี่ยงเสร็จกิจกรรมแล้วอาจมีการรับประทานอาหารร่วมกัน 2.2.) การประชุม การประชุมระหว่างครู-ผู้ปกครอง หรือการประชุมระหว่าง ครู-ผู้ปกครองเด็ก ควรจัดขึ้นปีละ 2-3 ครั้ง เพื่อทุกคนจะได้มีโอกาสพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นตอบคำถาม หรือวางแผนร่วมกัน ควรมีการวางแผนจัดประชุมที่เกิดผลทางสร้างสรรค์มิใช่ก่อให้เกิด ความวิตกกังวล หรือหวาดหวั่นกัน ทั้งครู ผู้ปกครอง และนักเรียน การกำหนดวันและเวลา ควรให้สอดคล้องกับความสะดวกของทั้งสองฝ่าย และมีการแจ้งล่วงหน้า

3.6.3 ข้อเสนอแนะในการสื่อสารกับผู้ปกครอง

วิธีการสื่อสารที่ดีที่สุดสำหรับพ่อแม่ ผู้ปกครอง เกี่ยวกับพัฒนาการและความก้าวหน้าของเด็กจะเกิดขึ้นเมื่อพ่อแม่ ผู้ปกครองและตัวครู ได้มีโอกาสพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สรุปความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับครอบครัวของเด็กได้ว่าการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองเป็นสิ่งที่ดีสำหรับครู ทำให้ครูรู้จักมากขึ้น รู้ความเป็นอยู่ของครอบครัวของเด็ก มีการพูดคุยกันระหว่างครูกับผู้ปกครองทำให้การขัดการเรียนการสอนไปอย่างราบรื่น และมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมากขึ้น

4.สภาพการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาสกลนคร เขต 1

จากบทสรุปรายงานการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ประจำปี 2558 (กลุ่มงานนิเทศ ติดตาม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต 1,2559) สรุปประเด็นต่างๆ ดังนี้

ผู้บริหารส่งเสริมคุณภาพในการบริหารงานการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยไม่เห็นความสำคัญในการการจัดประสบการณ์ที่เชื่อมต่อหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และไม่มีการประเมินหลักสูตร ด้านการเรียนการสอนของครูผู้สอนระดับปฐมวัยไม่จบตามสาขาปฐมวัย ทำให้มีปัญหาการจัดการศึกษา เนื่องจากไม่มีความเข้าใจเพียงพอ ขาดการวางแผนในการกำหนดหน่วยการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมไม่ครบทั้ง 6 กิจกรรม การประเมินผลพัฒนาการของเด็กไม่ครอบคลุม 4 ด้าน ขาดการนำผลการประเมินไปปรับพัฒนาเด็กตามสภาพจริง การจัดกิจกรรมไม่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง จัดทำแผนประสบการณ์ไม่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน ไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกไม่มีความพร้อมที่จะจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ห้องเรียนไม่เพียงพอต่อจำนวนเด็ก มีลักษณะแออัดจนเกินไป สนามเด็กเล่นมีสภาพไม่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ของเด็ก ขาด รูด เสียหาย และขาดการปรับปรุง นักเรียนที่มีภาวะทุพโภชนาการ มีน้ำหนักส่วนสูงต่ำกว่าเกณฑ์ เนื่องจากมีฐานะยากจนไม่ได้รับการส่งเสริมด้านโภชนาการที่เหมาะสม สภาพปัญหาครอบครัวเด็กไม่ได้อาศัยอยู่กับพ่อแม่ และผู้ปกครองขาดความรู้ความเข้าใจในการเลี้ยงดูเอาใจใส่เด็กปฐมวัย

การจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กปฐมวัยอายุ 3-5 ปี จะต้องยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูควบคู่ไปกับการให้การศึกษา โดยต้องคำนึงถึงความสนใจและความต้องการของเด็กทุกคน ทั้งเด็กปกติเด็กที่มีความสามารถพิเศษ และเด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา รวมทั้งการสื่อสารและการเรียนรู้ เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการทุกด้านอย่างสมดุล โดยจัดกิจกรรมที่หลากหลาย บูรณาการผ่านการเล่นและกิจกรรมที่เป็นประสบการณ์ตรงผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้าเหมาะสมกับวัย และความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วยปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กกับพ่อแม่ เด็กกับผู้เลี้ยงดูหรือบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่เด็กปฐมวัยแต่ละคนมีโอกาสพัฒนาตนเองตามลำดับของพัฒนาการสูงสุดตามลำดับ และนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยภายในประเทศ

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย และผลงานวิจัยที่ใกล้เคียง ผู้วิจัยได้รวบรวมสรุปผลได้ดังนี้

รัตติยา พงษ์ปลัด (2555) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมสถานศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า

1) ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมสถานศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ลพบุรี เขต 21 ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน เรียงลำดับจากมากไปน้อยได้แก่ 1) ด้านการป้องกันอัคคีภัย 2) ด้านการปฐมพยาบาลเบื้องต้น 3) ด้านการป้องกันโรคติดต่อ 2) ผลการเปรียบเทียบการจัดสภาพแวดล้อมสถานศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 เมื่อจำแนกตามขนาดของโรงเรียนที่ปฏิบัติงาน มีความเห็นแตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนเมื่อจำแนกตามตำแหน่ง เพศ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

แอน สุชะจิริระ (2558) ได้ศึกษาสภาพ ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาการบริหารวิชาการระดับการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารงานวิชาการการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมพบว่า มีระดับสภาพการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง 2) ปัญหาการบริหารงานวิชาการการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมพบว่า มีระดับปัญหาอยู่ในระดับมาก และ 3) แนวทางการแก้ปัญหาการบริหารงานวิชาการการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา แบ่งเป็น 5 ด้าน คือ 1) ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ 2) ด้านการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย 3) ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ 4) ด้านการวัดและการประเมินผลพัฒนาการ และ 5) ด้านการนิเทศภายใน ปัญหาการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยที่สำคัญ คือ ด้านการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย มีแนวทางการแก้ปัญหาที่สำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารควรทบทวนความสำคัญ และสร้างความตระหนักให้ตัวเองเป็นคน

ที่รู้จัก การวางแผนกับในทุกเรื่องและเข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการ ให้ครูปฐมวัยส่งแผนการสอนทุกครั้ง จัดอบรมและเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ จัดอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยผู้บริหารอบรมร่วมกับครูจะได้มีความรู้ตรงกัน ครูปฐมวัยไปศึกษาดูงาน จัดหาข้อมูลเอกสาร รูปภาพ วีดีโอต่างๆ เกี่ยวกับการจัดบรรยากาศเรียนรู้และมุมประสบการณ์มาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของโรงเรียนตามสภาพจริง

สายสุณีย์ แจ้งจิต (2558) ได้ศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการระดับการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาการบริหารวิชาการระดับการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 2 ทั้ง 5 ด้าน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีปัญหาสูงสุด คือ ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ รองลงมาคือ ด้านการนิเทศภายใน ด้านการวัดและประเมินผลพัฒนาการ ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านที่มีปัญหาต่ำที่สุด คือ ด้านการจัดประสบการณ์เรียนรู้ 2) แนวทางการบริหารงานวิชาการระดับการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 2 ประกอบด้วย แนวทางการบริหารงานวิชาการด้าน 1) ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ 2) ด้านการจัดประสบการณ์เรียนรู้ 3) ด้านสื่อการเรียนการสอน 4) ด้านการวัดและประเมินผลพัฒนาการ และ 5) ด้านการนิเทศภายใน

ปุณิกา วรณรังสี (2558) ได้ศึกษาปัญหาและแนวทางพัฒนาการจัดการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจะเชิงเทรา เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจะเชิงเทรา เขต 2 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง 2) การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจะเชิงเทรา เขต 2 ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน จำแนกตามวุฒิการศึกษาโดยรวม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ จำแนกตามประสบการณ์การสอน โดยรวมและรายด้านทุกด้าน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญจำแนกตาม ประเภทโรงเรียน โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) แนวทางพัฒนาการจัดการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจะเชิงเทรา เขต 2 ได้แก่ 1) ควรจัดประสบการณ์ให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น 2) ควรจัดนักเรียนไม่เกิน 20 คนต่อครู 1 คน เพื่อที่ครูจะดูแลได้ทั่วถึงหรือถ้านักเรียนเกิน 20 คน ขึ้นไป ควรมีครูพี่เลี้ยงเพื่อช่วยครูผู้สอนในการจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้รับความรู้มาก

ขั้น 3) ควรจัดกิจกรรมให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติ และเรียนรู้ด้วยตนเอง 4) ควรให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง 5) ควรใช้ชีวิตประเมินพัฒนาการที่หลากหลาย 6) ผู้สอนควรปรึกษาพูดคุยกับผู้ปกครองอย่างสม่ำเสมอ

มัทนา ฉนวนพยัคฆ์ (2558) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับ ปัญหาและแนวทางการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 ผลการวิจัย พบว่า 1) ปัญหาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยสามอันดับแรก ดังนี้ ด้านการสร้างหลักสูตรที่เหมาะสม ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบ้านและโรงเรียน ด้านการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ของเด็ก 2) เปรียบเทียบการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 จำแนกตามสาขาวิชาที่จบการศึกษา โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จำแนกตามประสบการณ์ในการสอน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้น ด้านการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ของเด็ก และด้านความสัมพันธ์ระหว่างบ้านและโรงเรียน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และจำแนกตามขนาดโรงเรียน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้น ด้านบูรณาการเรียนรู้ แตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ 3) แนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 ได้แก่ 1) จัดประสบการณ์ให้เหมาะสมกับความต้องการตามวัย และพัฒนาการของเด็กมุ่งพัฒนาทั้งเด็กปกติ 2) โรงเรียนควรจัดหาสื่อ อุปกรณ์ เครื่องเล่นให้เหมาะสมและเพียงพอต่อจำนวนเด็ก 3) จัดกิจกรรมให้เด็กได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง 4) กิจกรรมที่หลากหลายให้เด็กได้ปฏิบัติและเกิดการเรียนรู้ 5) ประเมินพัฒนาการเด็กอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ 6) ผู้สอนกับผู้ปกครองมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับเด็ก

รัตนา อินทะชัย (2559) ได้ศึกษาแนวทางการบริหารวิชาการการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาทางวิชาการการศึกษาระดับปฐมวัยของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 3 ทั้ง 5 ด้าน มีปัญหาโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีปัญหาสูงสุด คือ ด้านการนิเทศภายใน รองลงมาคือ ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไป

ใช้ ด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ด้านสื่อการเรียนการสอน และงานที่มีปัญหาต่ำสุด คือ ด้านการวัดผลและประเมินผลพัฒนาการ 2) แนวทางการบริหารวิชาการการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 ประกอบด้วย แนวทางการบริหารวิชาการการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนขนาดเล็ก 1) ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ 2) ด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ 3) ด้านสื่อการเรียนการสอน 4) ด้านการวัดและประเมินพัฒนาการ และ 5) ด้านการนิเทศภายใน

งานวิจัยต่างประเทศ

Sanders (2012,p.422-A) ได้ศึกษาเรื่องหลักสูตรอนุบาลศึกษาเปรียบเทียบ การรับรู้ของอาจารย์ใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา การรับรู้ของอาจารย์ใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา ครูโรงเรียนอนุบาลเขตเมือง 8 ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของรัฐโอคลาโฮมาแตกต่างกันหรือไม่ และเพื่อตรวจสอบว่าการรับรู้ตามตัวแปร วุฒิการศึกษา อายุของเด็กนักเรียนจำนวนปีที่ทำการสอน ระดับการศึกษา จำนวนที่อยู่ในตำแหน่งเดียวกัน จำนวนปีที่เป็นผู้บริหารแตกต่างกันหรือไม่ พบว่า การรับรู้เรื่องหลักสูตรอนุบาลระหว่างอาจารย์ใหญ่กับครูที่มีวุฒิการสอนระดับประถมศึกษาหรือครูที่มีวุฒิทางการบริหาร ครูที่มีประสบการณ์การสอน 0-5 ปี ผู้สอนที่อยู่ในตำแหน่งเดียวกัน 20 ปี หรือมากกว่าจะมีความแตกต่างกันมากกว่ากลุ่มอื่น

Day (2013) ได้ศึกษาการออกแบบห้องเรียนสำหรับเด็กวัยแรกเกิดว่า ควรสนับสนุนและทุ่มเทการเลื่อนไหลห้องเรียนจากศูนย์หนึ่งไปยังอีกศูนย์ และจัดหาสถานที่สำหรับเด็กได้ปฏิบัติฝึกฝนสำหรับการพัฒนาการทางสังคมในทางที่ดี จะต้องจัดการแบ่งสัดส่วนของห้องเรียนหรืออาณาเขตส่วนตัวให้เด็ก โดยการขยายพื้นที่สำหรับการปฏิบัติการต่อกันสำหรับเด็กพร้อมทั้งวัสดุอุปกรณ์ของแต่ละห้องให้เสมอเท่าเทียมกัน นอกจากนี้ต้องทุ่มเทในด้านการติดต่อสื่อสารระหว่างครูกับเด็กให้ดีที่สุดสำหรับเด็ก ตลอดจนต้องมีการติดตามโครงการและแผนงาน

Buford(2014,p.5657-A) ได้ทำการวิจัยเรื่องทัศนะของผู้ปกครองที่มีต่อการเรียนการสอนระดับอนุบาล โดยศึกษาจากผู้ปกครองนักเรียน 219 คน จากสมาคมผู้ปกครองที่เมืองแอ็ดมอนต์ มลรัฐ โอคลาโฮมา ผลการวิจัยพบว่า 1)เด็กก่อนวัยเรียนจำเป็นต้องเริ่มพัฒนาโปรแกรมการเรียน 2)การสอนในชั้นอนุบาลควรเป็นการพัฒนาการทางอารมณ์จิตวิทยาเด็ก และพัฒนาการทางด้านร่างกาย ตามลำดับ 3)ควรจัดกิจกรรมที่ช่วยให้เด็กมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองให้มาก

Albury(2014) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาเกณฑ์สำหรับก่อตั้งโรงเรียนอนุบาลประจำตำบล พบว่า เกณฑ์การจัดตั้งโรงเรียนอนุบาลต้องพิจารณาถึงสถานการณ์งบประมาณการสรรหาครู โครงสร้างของหลักสูตร การผลิตวัสดุอุปกรณ์ การรองรับวิทยฐานะ จำนวนนักเรียน ตำราหนังสือ กิจกรรมการเรียนการสอน การประชาสัมพันธ์ไปยังผู้ปกครอง การประเมินการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงและความต้องการของชุมชน

จากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ว่า โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 มีปัญหาด้านการจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนในระดับปฐมวัย ครูยังได้รับการอบรมด้านการพัฒนาหลักสูตรการจัดการศึกษาไม่ทั่วถึง จึงทำให้ไม่มีแนวทางในการจัดทำหลักสูตรที่สอดคล้องกับบริบทแต่ละท้องถิ่นเท่าที่ควร และด้านการให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนผู้ปกครองส่วนใหญ่ไม่มีเวลาที่จะพูดคุยกับครูผู้สอน เนื่องจากสภาพครอบครัวต้องรับจ้าง ไม่มีเวลาจึงทำให้เข้าถึงตัวเด็กได้ไม่ดีเท่าที่ควร ไม่ว่าจะด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยต่างๆ จึงควรวิจัยเรื่อง สภาพ ปัญหาและแนวทางพัฒนาการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 โดยใช้กรอบแนวคิดหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ทั้ง 6 ด้าน เพื่อไปใช้ประโยชน์ในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย และควรได้รับการปรับปรุง และพัฒนาในส่วนต่างๆ เพื่อให้การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น